

**KAIKKINAISEN ROTUSYRJINNÄN POISTAMISTA
KOSKEVA KANSAINVÄLINEN YLEISSOPIMUS**

**SUOMEN YHDISTETTY
24. - 26. MÄÄRÄAIKAISRAPORTTI**

ELOKUU 2021

SISÄLLYS

I JOHDANTO	4
COVID-19 JA POIKKEUSOLOT.....	4
II ARTIKLOJEN 1-7 TÄYTÄNTÖÖNPANO	5
ARTIKLA 1	5
<i>Tilastot</i>	5
ARTIKLA 2	6
<i>Hallitusohjelma</i>	6
<i>Yhdenvertaisuuslaki</i>	6
<i>Perus- ja ihmisoikeusindikaattorit</i>	6
<i>Rasismin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma</i>	7
<i>Muu yhdenvertaisuutta edistävä työ</i>	7
<i>Syrjintä Suomessa 2017-2019</i>	7
<i>Syrjinnän eurobarometri -tutkimus</i>	8
<i>Selvitys moniperusteisesta syrjinnästä</i>	9
<i>Nuorisobarometri 2020</i>	9
<i>Transseksuaalinen sukupuolen vahvistamista koskevan lain uudistaminen</i>	10
<i>Seksuaalivähemmistöihin kuuluviin kohdistuvan syrjinnän torjuminen</i>	10
<i>Kotoutumisen selonteko ja valtion kotouttamisohjelma</i>	10
<i>Kotouttamisen seurantajärjestelmä, kokonaiskatsaus ja tilastotietokanta</i>	10
<i>Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perheen yhdistäminen</i>	11
<i>Lainsäädännön kehittäminen laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi</i>	11
<i>Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma</i>	11
<i>Ilmiöpohjainen työskentely osana sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin toimeenpanoa</i>	11
<i>Yhdessä aikuisuuteen ja Eteenpäin -hankkeet</i>	12
<i>Kansallinen lapsistrategia</i>	12
<i>Saamelaitosten totuus- ja sovintokomissio</i>	12
<i>Liikenteen ja viestinnän digitaaliset palvelut esteettömiksi –toimenpideohjelma</i>	13
<i>Syrjinnän vastainen työ Ahvenanmaalla</i>	13
ARTIKLA 3	14
<i>Asuntopolitiikka ja lähiöohjelma</i>	14
<i>Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma</i>	14
ARTIKLA 4	15
<i>Vihapuhe, rotuvihaan yllyttäminen ja viharikokset</i>	15
<i>Pohjoismaisen vastarintaliikkeen lakkauttaminen</i>	16
<i>Homo- ja transfobinen väkivalta</i>	17
<i>Väkivallanteot vastaanottokeskuksissa</i>	17
ARTIKLA 5	17
<i>A. Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun tuomioistuimissa ja muussa oikeudenkäytössä</i>	17
<i>B. Oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja suojaan väkivaltaa vastaan</i>	17
<i>C. Poliittiset oikeudet</i>	22
<i>D. Muut kansalaisoikeudet</i>	23
<i>E. Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet</i>	25
ARTIKLA 6	33
<i>Oikeusturvakeinot syrjintäasioissa</i>	33
ARTIKLA 7	34
<i>A. Opetus ja koulutus</i>	34
<i>B. Kulttuuri</i>	34
<i>C. Tiedotus</i>	36
III MUUT SUOSITUKSET	36
MUIDEN SOPIMUSTEN RATIFIOINTI	36

<i>Kansainvälinen yleissopimus kaikkien siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojelusta</i>	36
<i>ILO:n yleissopimus nro 169</i>	36
<i>Pohjoismainen saamelaisopimus</i>	37
DURBANIN JULISTUKSEN JA TOIMINTAOHJELMAN SEURANTA	37
<i>Syntyperältään afrikkalaisten ihmisten kansainvälinen vuosikymmen</i>	37
<i>Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys afrikkalaistaustaisten kokemasta syrjinnästä</i>	37
KANSALAISYHTEISKUNNAN KUULEMINEN MÄÄRÄAIKAISRAPORTIN LAADINNASSA	37
TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN KOMITEAN LOPPUPÄÄTELMISTÄ JA SUOSITUKSISTA	37
PERUSRAPORTTI.....	38
LIITTEET	38

I JOHDANTO

1. Suomen hallituksen yhdistetty 24.-26. määräaikaisraportti kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta kattaa ajanjakson kevästä 2017 elokuuhun 2021.
2. Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea edellytti loppupäätelmissään Suomen toimittavan kirjalliset tiedot toimista, joihin on ryhdytty suositusten nro 19 ja nro 25 täytäntöönpanosta 5.5.2018 mennessä. Suomen vastaus toimitettiin 2.5.2018.
3. Raportointikaudella on hyväksytty toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2017-2019 ja kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020-2023, joista jälkimmäisen sisältönä ovat ihmisoikeusindikaattorit, laadittu rasismien vastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmaa, sekä toteutettu lukuisia hankekokonaisuuksia syrjinnän torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä vihapuheen ja viharikosten tunnistamiseksi, tutkimiseksi ja raportoimiseksi.

COVID-19 ja poikkeusolot

4. Raportointijaksolla COVID-19-tartuntatautipandemian vuoksi hallitus totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että Suomessa vallitsevat valmiuslain (1552/2011) 3 §:n 3 ja 5 kohdassa tarkoitetut poikkeusolot. Tilanteen hallitseminen ei ollut mahdollista viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Tämän vuoksi valtioneuvosto oli oikeutettu käyttämään valmiuslain toimivaltuuksia. Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Viranomaiset voidaan oikeuttaa poikkeusoloissa käyttämään vain sellaisia toimivaltuuksia, jotka ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia edellä mainitun tarkoituksen saavuttamiseksi.
5. Hallitus teki keväällä 2020 useita rajoittamistoimenpiteitä koskevia linjauksia ja antoi eduskunnalle valmiuslain käyttöönotto-, soveltamis-, ja jatkamisasetuksia sekä näiden kumoamisasetuksia. Hallitus antoi valmiuslain toimivaltuuksien käytön kumoamisasetukset 15.6.2020 ja totesi, että Suomessa eivät enää vallitse valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetut poikkeusolot. Kesällä 2020 koronatilanne helpottui, mutta paheni jälleen syksyllä, jolloin Suomenkin osalta päädyttiin tartuntataudin ns. toiseen aaltoon. Vuoden 2021 alussa tilanne oli aluksi vakaa, mutta helmikuun lopussa tartuntatautilanteen uudelleen pahentuessa, hallitus joutui toteamaan tarpeen tiukemmista toimenpiteistä. Hallitus totesikin yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan jälleen poikkeusoloissa koronatilanteen vuoksi. Poikkeusolot tulivat voimaan 1.3.2021 ja valmiuslaki otettiin uudelleen käyttöön.
6. Valtioneuvosto antoi toistamiseen asetukset valmiuslain toimivaltuuksien käytön kumoamisesta 27.4.2021 ja totesi, että maassa eivät enää vallitse valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetut poikkeusolot. Hallitus katsoi, että koronavirusepidemia on jatkossa hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin.
7. Suomen perustuslain (731/1999) toisessa luvussa säädetään perusoikeuksista ja niiden turvaamisvelvollisuudesta. Perustuslain 23 § sisältää säännökset siitä, millä edellytyksillä ja millä tavoin perusoikeuksista voidaan poikkeusolojen vallitessa poiketa. Pykälän mukaan perusoikeuksista voidaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana.
8. Perustuslain 23 §:n poikkeusolosääntely mahdollistaa perusoikeuksien rajoittamista pidemmälle menevän puuttumisen perusoikeuksiin. Poikkeusolotkaan eivät oikeuta poikkeamaan Suomea sitovista kansainvälisistä sopimusvelvoitteista, vaan perustuslain 23 §:ssä säädetään nimenomaisesti, että sen nojalla säädettyjen poikkeusten tulee olla Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että poikkeusolojen tai hätätilan käsillä ollessa

kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa luetelluista oikeuksista voidaan poiketa vain siinä määrin ja sillä tavoin, kuin kussakin sopimuksessa määrätään.

9. COVID-19-tartuntatautipandemian aikana viranomaiset ovat varmistaneet, että koronavirukseen liittyvää tietoa on saatavilla useilla kielillä. Suomessa on käynnistynyt helmikuussa 2021 Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ESR-hanke (2021-2023), jonka tarkoituksena on selvittää vammaisten ja ulkomaalaistaustaisten ihmisten oikeuksien toteutumista poikkeus- ja kriisitilanteissa. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia näiden ihmisten kokemuksia pandemian aikana ja löytää löydösten perusteella tapoja valmistautua paremmin tuleviin hätätilanteisiin.

10. Oikeuskanslerin laillisuusvalvontatyössä Covid-19-tartuntatautipandemia on näkynyt erityisesti kantelujen määrän merkittävänä kasvuna.

II ARTIKLOJEN 1-7 TÄYTÄNTÖÖNPANO

ARTIKLA 1

Väestö

11. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen väkiluku oli heinäkuun 2021 lopussa 5 543 659.

12. Tilastokeskuksen väestörakennetta 2020 koskevien tietojen mukaan kaikkiaan Suomessa asui vuoden 2020 lopussa vakituisesti 444 031 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä on kahdeksan prosenttia väestöstä. Ensimmäisen polven eli ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisista oli 367 417 henkilöä ja Suomessa syntyneitä eli toisen polven 76 614.

13. Ulkomaalaistaustaisista selvästi suurin ryhmä olivat henkilöt, joiden taustamaa oli Venäjä tai entinen Neuvostoliitto. Heitä oli vuoden 2020 lopussa 90 801, mikä on viidesosa kaikista ulkomaalaistaustaisista. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat virolaistaustaiset, 50 590 henkilöä, irakilastaustaiset, 25 439 ja somalialaistaustaiset, 22 534 henkilöä.

14. Vuoden 2020 lopussa ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisista eurooppalaistaustaisten osuus oli yli puolet (53 prosenttia). Aasialaistaustaisten osuus oli 30 ja afrikkalaistaustaisten osuus 11 prosenttia.

15. Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista eurooppalaistaustaisten osuus oli 46 prosenttia, aasialaistaustaisten osuus 28 ja afrikkalaistaustaisten osuus 22 prosenttia. Afrikkalaistaustaisten osuus ulkomaalaistaustaisista on kaksinkertainen toisessa polvessa.

Tilastot

16. Tilastokeskus tilastoi Suomessa asuvia henkilöitä kansalaisuuden, kielen ja syntymämaan mukaan. Henkilöitä voidaan tilastoida myös syntyperän mukaan, joka muiden tarkoittaa henkilön vanhempien syntymämaata. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679) erityisiä henkilötietoryhmiä koskevan 9 artiklan 1 kohdan mukaan muun muassa sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, on kiellettyä. Tästä kiellosta voidaan poiketa ainoastaan jollakin 9 artiklan 2 kohdassa säädetyllä perusteella, minkä lisäksi edellytetään asianmukaisia suojatoimia rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi. Lisäksi tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 kohdassa säädetään eräistä tilanteista, joissa käsittelykieltoa ei sovelleta. Koska väestölaskenta tehdään rekistereiden pohjalta, ei Suomi voi tuottaa virallista tilastoa etnisistä ryhmistä.

17. Oikeusministeriö on käynnistänyt kansallisen sidosryhmä- ja verkostoyhteistyön tiedonkeruun kehittämiseksi muun muassa menetelmien yhtenäistämiseksi ja disaggregoidun tiedon saatavuuden parantamiseksi (2021-2022) (suositus 7). Verkostoyhteistyöhön kuuluu viisi temaattista pyöreän pöydän keskustelua ja viisi informaatiolomaketta, jotka tulevat sisältämään suositukset ja johtopäätökset aiheesta.

18. Survey-tutkimuksilla voidaan saada tietoa vähemmistöryhmiin kuuluvien tilanteesta. Ongelmana usein kuitenkin se, ettei otoksiin tule riittävästi vähemmistöryhmiin kuuluvia. Tämän vuoksi on tehty tietyille ryhmille kohdistettuja tutkimuksia (esim. Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimus (UTH-tutkimus) ja THL:n Ulkomaalaistaustaisten terveys- ja hyvinvointitutkimus (FinMonik-tutkimus).

19. Tilastokeskuksen Sukupuolten tasa-arvo Suomessa 2021 –taskujulkaisussa on laajasti tilastotietoa sukupuolen mukaan. Sen englanninkielinen versio ”Gender Equality in Finland 2021” ilmestyy syksyllä 2021.

ARTIKLA 2

Hallitusohjelma

20. Pääministeri Sanna Marinin 10.12.2019 nimitetyn hallituksen tavoitteena on sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä Suomi vuoteen 2030 mennessä. Hallitusohjelman mukaisesti arvioidaan tarve puuttua vakavimpiin järjestäytyneen rasismin muotoihin lainsäädännön keinoin. Lisäksi hallitus seuraa tekoälyn käytön vaikutuksia ihmisten yhdenvertaisuuteen ja pyrkii varmistamaan, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja. Hallitusohjelma sisältää myös useita rasismin torjuntaan ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyviä kirjauksia. Hallitusohjelmakirjaukset liittyvät sekä lainsäädännön kehittämiseen että rasismin vastaisten politiikkatoimien tehostamiseen.

Yhdenvertaisuuslaki

21. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Laki tuli voimaan 1.1.2015. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan on kirjattu, että hallituskaudella toteutetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus. Lisäksi ohjelmassa todetaan, että eri koulutusasteiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmista tehdään velvoittavat ja säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa.

22. Yhdenvertaisuuslain toimivuutta tarkastelevan hankkeen (VN-TEAS hanke) tulokset julkaistiin 25.11.2020. Lainsäädännön tasolla moni yhdenvertaisuuslain tavoitteista on onnistunut, ja lain keinovalikoimaa pidetään yleisesti ottaen hyvänä. Eri syrjintäperusteet on aikaisempaan lakiin verrattuna huomioitu paremmin ja sääntelyä on yhdenmukaistettu. Suurimmat haasteet yhdenvertaisuuslain tavoitteiden toteutumiseen liittyvät kuitenkin lain täytäntöönpanoon ja siihen, että eri syrjintäperusteilla ja eri elämäntilanteilla tapahtuva syrjintä valikoituu eri oikeussuojakanaviin.

23. Lain toimivuutta tarkastelevan hankkeen ja muun soveltamiskäytännön myötä on noussut esiin erityyppisiä lainsäädännön selkeyttämisen- ja kehittämistarpeita. Sääntelyyn liittyy uudistamistarpeita, joista osa on teknisiä, mutta toiset edellyttävät syvällisempää sääntelyn sisällön ja rakenteen toimivuuden arviointia. Tämän vuoksi on syytä arvioida, onko yhdenvertaisuuslakiin tarvetta tehdä hallitusohjelman kirjausten lisäksi myös muita tarpeellisia muutoksia osittaisuudistuksen yhteydessä.

24. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen valmistelu on aloitettu, ja yhdenvertaisuuslain osittaisuudistukseen liittyvä työryhmä ja työsyryntään keskittyvä alajaosto asetettu kesäkuussa 2021. Molempien ryhmien toimikausi on 10.6.2021–31.5.2022.

Perus- ja ihmisoikeusindikaattorit

25. Valtioneuvosto hyväksyi 23.6.2021 kolmannen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuosille 2020–2023. Sen tavoitteena on edistää perustuslain 22 §:ssä säädettyä julkisen vallan velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Toimintaohjelma on valmisteltu oikeusministeriön johdolla laajapohjaisesti yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa ja sidosryhmiä kuullen. Toimintaohjelman valmistelua ohjaa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkosto. Konkreettisesta valmistelusta vastaa helmikuussa 2020 asetettu asiantuntijatyöryhmä.

26. Osana toimintaohjelmaa on kehitetty perus- ja ihmisoikeusindikaattorit. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurantaan kehitetään systemaattinen seurantajärjestelmä, joka perustuu mitattavissa oleviin perus- ja ihmisoikeusindikaattoreihin (suositus 7).

27. Perus- ja ihmisoikeusindikaattorit tukevat tietoon perustuvaa päätöksentekoa perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvissä asioissa. Tarkoituksena on, että indikaattoreilla voitaisiin seurata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Indikaattorit tukevat myös perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia.

Valtioneuvoston kolmas perus- ja ihmisoikeusverkosto

28. Valtioneuvoston kolmas perus- ja ihmisoikeusverkosto on asetettu toimikaudelle 12.2.2020–31.12.2023. Verkoston tarkoituksena on vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista parantamalla tiedonkulkua ja yhteistyötä perus- ja ihmisoikeuksia koskevissa asioissa valtioneuvoston toiminnassa. Verkostossa on ihmisoikeusyhteyshenkilöt kaikista ministeriöistä sekä pysyvät asiantuntijat eduskunnan oikeusasiamiehen toimistosta, oikeuskanslerinvirastosta ja Ihmisoikeuskeskuksesta. Verkosto seuraa muun muassa rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean Suomelle antamien suositusten täytäntöönpanoa.

Rasismien vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma

29. Rasismien vastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman valmistelu on käynnistynyt arviointivaiheella, jossa on tarkasteltu muun muassa lainsäädäntöä, syrjinnän torjunnankeinoja sekä eri väestöryhmien kokemuksia rasismista ja syrjinnästä Suomessa. Tilannekuvan pohjalta laadittava laaja-alainen toimintaohjelma annetaan hallituksen periaatepäätöksenä kuluvana vuonna 2021. Toimintaohjelman tavoite on torjua rasismia ja syrjintää sekä edistää hyviä väestösuhteita.

30. Toimintaohjelmassa on tarkoitus käsitellä esimerkiksi vihapuheen ja viharikollisuuden torjuntaa, työelämän syrjimättömyyttä, asenneilmapiiriin sekä eri väestöryhmien välisiin suhteisiin vaikuttamista. Lisäksi pyritään vahvistamaan rasismiin puuttumisen kulttuuria Suomessa. Työ jatkuu eri hallinnonaloilla vuoden 2022 loppuun saakka.

Muu yhdenvertaisuutta edistävä työ

31. Kansallinen syrjinnän seurantajärjestelmä ja sen asiantuntijaryhmä on asetettu toimikaudelle 1.10.2020–31.12.2022, ja sen puitteissa toteutetaan erilaisia kehittämistoimia, muun muassa kehitetään kansallinen rakenteellisen syrjinnän seurantamalli.

32. Yhdessä yhdenvertaisuuden puolesta –hankkeessa pyritään lisäämään koko väestön ymmärrystä rasismista ja lisäämään valmiuksia puuttua siihen. Hankkeen tavoitteena on torjua erityisesti etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää ja häirintää. Kaikilla poliisilaitoksilla järjestetään vuoden 2021 aikana koulutukset etnisestä profiloinnista ja sen seurauksista sekä yleisesti syrjimättömästä poliisityöstä

33. Yhdenvertaisuussuunnittelun toimeenpanoa ja valvontaa pyritään kehittämään: työkaluja, koulutuksia ja oppaita tuotetaan erityisesti paikallisviranomaisien käyttöön.

Syrjintä Suomessa 2017-2019

34. Oikeusministeriö on julkaissut Syrjintä Suomessa 2017-2019 raportin (liite 1). Raportissa kuvataan syrjintää ja syrjinnän kehitystä Suomessa vuosina 2017–19. Raportti on koostettu oikeusministeriön syrjinnän seurantajärjestelmän indikaattorialueittain, jotka ovat: asenteet ja asenneilmapiiri, syrjintäkokemukset ja -havainnot syrjintäilmoitukset ja -ratkaisut, vihapuhe ja viharikokset sekä yhdenvertaisuuden edistäminen.

35. Raportin mukaan suomalaisten asenteet vähemmistöjä, vammaisia ja ikääntyneitä kohtaan ovat muuttuneet suvaitsevaisemmiksi. Ne ovat useimmiten lähellä Euroopan unionissa yleisimmin vallitsevia asenteita. Maahanmuuttajavähemmistöistä syrjityin ryhmä ovat afrikkalaistaustaiset, ja etninen ja

ihonväriin perustuva syrjintä vaikuttaa olevan Suomessa varsin yleistä. Romanien syrjinnästä on saatu uutta tietoa. Suomessa heitä koskevat asenteet ovat EU-tason vertailussa varsin kielteiset. Saamelaisten tilanteessa on merkkejä rakenteellisesta syrjinnästä. Vammaisten ja ikääntyneiden ongelmat liittyvät paljolti palvelujen ja niitä koskevan tiedon saantiin sekä ympäristön esteellisyyteen. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen syrjintä ja häirintä on edelleen yleistä, vaikka tilanne on tarkastelukautena selkeästi parantunut. Tapausmäärät ovat melko pieniä, mutta ratkaisujen sisällöt ovat merkittäviä.

Perusoikeusbarometri

36. Kansallinen perusoikeusbarometri on tutkimushanke, jossa selvitettiin vammaisten henkilöiden ja eri kielivähemmistöjen kokemuksia valikoiduista perusoikeuksista. Vuonna 2019 toteutettu tutkimus oli osa kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman toimeenpanoa.

37. Kesäkuussa 2021 julkaistut tulokset tarjoavat uudenlaista väestöryhmäkohtaista ja vertailukelpoista tietoa perus- ja ihmisoikeuspolitiikan valmistelun tueksi. Eroja vastaajaryhmien välillä ilmenee erityisesti häirinnän, syrjinnän ja väkivallan kokemuksissa. Esimerkiksi arabiankielisillä miehillä on muita vastaajaryhmiä enemmän eri muotoisen häirinnän, syrjinnän ja väkivallan kokemuksia. Jatkossa barometriä on tarkoitus kehittää edelleen ja vakiinnuttaa osaksi perus- ja ihmisoikeuksien kansallista seurantaa. Lisäksi selvitetään tarvetta ja mahdollisuutta laajentaa barometrin otantaa uusiin väestöryhmiin.

Syrjinnän eurobarometri -tutkimus

38. Vuodesta 2008 Euroopan unionin jäsenvaltioissa on toteutettu Euroopan unionin Syrjinnän eurobarometri –tutkimusta. Se tuottaa runsaasti tietoa asenteista ja sen avulla Suomen tilannetta voidaan verrata EU:n muiden jäsenmaiden tietoihin.

39. Uusimman eurobarometrin 2019 (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>) mukaan yhteensä 73 prosenttia suomalaisista pitää romanien syrjintää Suomessa yleisenä, kun koko Euroopan unionissa vastaava osuus oli 61 prosenttia. Myös etniseen alkuperään tai ihonväriin perustuvaa syrjintää pidetään Suomessa hyvin yleisenä (65 prosenttia). Sen sijaan uskonnollista syrjintää pidetään selvästi vähemmän yleisenä kuin etnistä syrjintää. Suomalaisten näkemykset ovat lähellä Euroopan unionin keskiarvoa, mutta romanien syrjintää meillä pidetään yleisempänä kuin muissa maissa.

40. Sukupuoleen perustuvaa syrjintää pitää yleisenä vain 23 prosenttia suomalaisista, kun Euroopan unionissa keskimäärin vastaava osuus on 35 prosenttia. Transihmisten syrjintää pitää 45 prosenttia ja muun-sukupuolisten syrjintää 32 prosenttia suomalaisista yleisenä. Nämä osuudet olivat jonkin verran alempia kuin EU:ssa keskimäärin. Sukupuoliasenteiltaan suomalaiset ovat EU:n keskivertoa suvaitsevaisempia, ja suvaitsevaisuus on tässäkin suhteessa lisääntynyt sekä Suomessa että Euroopan unionissa vuodesta 2015.

41. Seksuaaliseen suuntautumiseen (homoseksuaalisuus, lesbous, biseksuaalisuus) perustuvaa syrjintää pitää yleisenä 42 prosenttia, kun Euroopan unionissa vastaava osuus on keskimäärin 53 prosenttia. Suomalaisista 69 prosenttia ei näkisi mitään ongelmaa, jos työtoveri olisi homoseksuaalinen, lesbo tai biseksuaalinen, ja 61 prosenttia hyväksyisi, jos lapsen puoliso olisi samaa sukupuolta kuin lapsi. Myös asenteet seksuaaliseen suuntautumiseen ovat muuttuneet suvaitsevaisemmiksi niin Suomessa kuin Euroopan unionissa.

42. Eurobarometrin mukaan 40 prosenttia piti vammaisten henkilöiden syrjintää yleisenä Suomessa, kun vastaava osuus koko Euroopan unionissa oli 44 prosenttia. Tässäkin suhteessa suvaitsevaisuus on sekä Suomessa että koko EU:ssa vuodesta 2015 lisääntynyt.

43. Ikäsyrjintää pitää 37 prosenttia suomalaisista yleisenä, kun Euroopan unionissa keskimääräinen osuus on 40 prosenttia. Suomalaisista 78 prosenttia työskenteli mielellään nuoren ja 76 prosenttia vanhan työtoverin kanssa. Osuudet ovat Euroopan unionin pienimpiä. Nuoruus tai ikääntyneisyys on suomalaisten mielestä myös merkittävä haitta työnhaussa (63 prosenttia). Ikääntymistä koskevat asenteet näkyvät myös työsyryjintää koskevissa tiedoissa.

Tummaihoisena Euroopassa – Toinen Euroopan unionin perusoikeusviraston vähemmistöjä ja syrjintää koskevan tutkimus

44. Euroopan unionin perusoikeusvirasto on julkaissut toisen EU:n laajuisen vähemmistöjä ja syrjintää koskevan tutkimuksen (Being Black in the EU - Second European Union Minorities and Discrimination Survey). Sen mukaan afrikkalaistaustaisista vastaajista lähes joka kolmas (30 prosenttia) oli kokenut rasistista häirintää tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Rasistista häirintää tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana kokeneiden määrä oli 63 prosenttia vastaajista. Koetun rasistisen häirinnän yleisimpiä muotoja olivat loukkaavat muut kuin sanalliset vihjeet (22 prosenttia), loukkaavat tai uhkaavat kommentit (21 prosenttia) ja sen jälkeen väkivaltauhkaukukset (8 prosenttia). Nuoret vastaajat kokevat todennäköisemmin rasistista häirintää. Vain 14 prosenttia viimeisimmistä rasistisista häirintätapauksista ilmoitettiin poliisille tai muille yksiköille.

45. Noin 5 prosenttia vastaajista oli kokenut rasistista väkivaltaa (mukaan lukien poliisin suorittama pahoinpitely) tutkimusta edeltäneiden viiden vuoden aikana. Osuudet olivat suurimmat Suomessa (14 prosenttia) sekä Irlannissa ja Itävallassa (molemmissa 13 prosenttia),

Selvitys moniperusteisesta syrjinnästä

46. Oikeusministeriössä on laadittu selvitys moniperusteisesta syrjinnästä (Koko ajan jännittyneenä - Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana). Selvityksen tavoitteena oli tutkia sellaisten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemaa moniperusteista syrjintää, jotka lisäksi kuuluvat etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöön tai ovat vammaisia. Tutkimusraportissa kuvataan laajemminkin sitä, miten heidän näkökulmastaan eri vähemmistöryhmiin suhtaudutaan tämän päivän Suomessa, sekä sitä, miltä tuntuu kuulua useampaan vähemmistöön. Selvityksessä moniperusteisen syrjinnän piiriin on luettu tilanteet, joissa henkilöä syrjitään monella eri kielletyllä perusteella joko samanaikaisesti tai eriaikaisesti. Moniperusteisen syrjinnän käsite ei ole yksiselitteinen eikä sitä mainita lainkaan yhdenvertaisuuslaissa.

47. Selvityksessä haastateltiin 30.11.2017 – 15.3.2018 välisenä aikana 27 henkilöä, jotka kuuluivat sekä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön (jotkut molempiin) että etnisiin tai uskonnollisiin vähemmistöihin tai vammaisiin (jotkut useampaan näistä). Haastateltavien mukaan yleinen asenneilmasto seksuaalivähemmistöjä kohtaan on muuttunut myönteisemmäksi; lain tasollakin tasa-arvo on lisääntynyt ja syrjinnän kiellot vahvistuneet. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien elämä ei kuitenkaan vieläkään ole syrjinnästä, häirinnästä ja heteronormatiivisista oletuksista vapaata. Erityisen hankalaa seksuaalivähemmistöön kuulumisen voi olla uskonnollisiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluville ihmisille. Trans- ja muunsukupuolisten ihmisten oikeudellisessa asemassa on edelleen suuria puutteita eivätkä sukupuolivähemmistöt ole yleisesti yhtä hyvin tunnettuja kuin seksuaalivähemmistöt. He törmäävät päivittäin yhteiskunnassa vallitsevaan binääriseen sukupuolijärjestelmään, johon he eivät kykene sijoittamaan itseään. Tästä aiheutuu usein käytännön tilanteita, joissa he joutuvat negatiivisen huomion kohteiksi tai ulossuljetuiksi. Tämä vielä voimistuu, jos he lisäksi kuuluvat vammaisiin tai etniseen vähemmistöryhmään.

48. Yleistä häirintää ja syrjintää arkipäiväisissä tilanteissa kokevat erityisesti tummaihoiset ihmiset. Heihin kohdistuu myös syrjintää työmarkkinoilla. Myös vammaiset ihmiset sysätään helposti työmarkkinoiden ulkopuolelle. Elinympäristön esteellisyys vaikeuttaa heidän osallistumistaan eikä heidän seksuaalisuuttaan huomioida. Vammaispalveluja vaivaa hetero- ja cis-normatiivisuus. Erityisen hankalaa on ihmisillä, jotka kuuluvat kahteen vähemmistöön, jotka ovat jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Syrjintää tai häirintää kokeneet haastatellut kertovat rajoittaneensa osallistumistaan erilaisiin tilaisuuksiin ennakoiden syrjinnän mahdollisuuden.

Nuorisobarometri 2020

49. Vuoden 2020 Nuorisobarometrin mukaan syrjintää tai ennakkoluuloja ainakin jossain tutkituista palveluista on kohdannut seitsemän prosenttia nuorista. Syrjintää kokivat eniten ne nuoret, jotka kokevat kuuluvansa useampaan kuin yhteen vähemmistöön. Heistä joka kuudes on kokenut syrjintää jossakin palvelussa.

Transseksuaalinen sukupuolen vahvistamista koskevan lain uudistaminen

50. Toimikaudelle 15.3.2021 – 31.1.2022 on asetettu työryhmä valmistelemaan hallituksen esitystä lain transseksuaalin sukupuolen vahvistamiseksi (563/2002) uudistamiseksi. Hallitusohjelman mukaisesti säädetään itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta.

Seksuaalivähemmistöihin kuuluviin kohdistuvan syrjinnän torjuminen

51. Valtioneuvostossa perustettiin vuoden 2019 lopussa epävirallinen sateenkaariverkosto. Verkosto kokoontuu useita kertoja vuodessa keskustelemaan ajankohtaisista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeusasioista.

52. Oikeusministeriö laatii parhaillaan yhdessä muiden ministeriöiden kanssa selvitystä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.

53. Syrjinnän seurantajärjestelmässä pyritään edistämään syrjintään liittyvää seurantaa myös HLBTIQ+ -henkilöiden syrjintää koskien. Seurantajärjestelmässä on toteutettu tutkimuskoosteet muun muassa HLBTIQ+ -henkilöiden yhdenvertaisuudesta sekä koronan yhdenvertaisuusvaikutuksista, mukaan lukien HLBTIQ+ -henkilöiden näkökulmasta. Seurantajärjestelmän puitteissa ollaan käynnistämässä selvitystä vihapuheen ja häirinnän vaikutuksista jatkona vuonna 2016 julkaistulle raportille. Yhtenä selvityksen kohderyhmänä ovat HLBTIQ+ -henkilöt.

54. Suomi on vuonna 2021 Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajamaa. Yksi Suomen puheenjohtajuuskauden hankkeista keskittyy HLBTIQ+ -henkilöiden kohtaamiin viharikoksiin ja häirintään.

Kotoutumisen selonteko ja valtion kotouttamisohjelma

55. Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista annettiin eduskunnalle 17.6.2021. Sen tarkoituksena on luoda suuntaviivoja kotoutumisen edistämisen kehittämiseksi siten, että kasvavan maahanmuuttajaväestön osallisuus yhteiskunnassa voidaan varmistaa ja yhteiskunnan isoihin murrokseen kuten työikäisen väestön vähenemiseen vastaamisessa hyödyntää myös maahanmuuttajien osaamista.

56. Ohjelma luo rakenteen myös työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Tämä parantaa erityisesti kotona lapsia hoitavien maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia kotoutua.

Kotouttamisen seurantajärjestelmä, kokonaiskatsaus ja tilastotietokanta

57. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamisen, kotoutumisen ja väestösuhteiden seurannasta. Ministeriö julkaisi vuoden 2019 alussa kotoutumisen indikaattorit -seurantajärjestelmän. Seurantajärjestelmä muodostuu maahanmuuttajien elinoloja kuvaavista indikaattoreista. Indikaattorit koostuvat työllisyyttä, koulutusta, hyvinvointia, osallisuutta ja kaksisuuntaista kotoutumista kuvaavista rekisteri- ja tutkimustiedoista. Kotoutumisen indikaattorien mukaan esimerkiksi maahan muuttaneiden hyvinvointi tulojen, terveyden ja asumisen mittareilla jää selvästi jälkeen muusta väestöstä ja ulkomaalaistaustaisten lasten pienituloisuusaste on noin nelinkertainen suomalaistaustaisiin verrattuna.

58. Hallituskausittain julkaistaan tieteellisiin artikkeleihin perustuva kotoutumisen kokonaiskatsaus kotoutumisen ja väestösuhteiden tilan arvioimiseksi. Vuoden 2019 kokonaiskatsauksessa todettiin muun muassa, että maahanmuuttajanaisten työmarkkina-asema on erittäin heikko siitä huolimatta, että koulutustaso ja kielitaso ovat verrattain korkeat. Työmarkkinoiden hierarkkisuudesta kertoo pelkästään hakijan nimeen perustuva selkeä rekrytointisyrjintä.

59. Työ- ja elinkeinoministeriö ylläpitää myös avointa, rekisteripohjaista tilastotietokantaa, josta saa laajasti tietoa maahanmuuttajaväestön rakenteesta Suomessa.

Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perheen yhdistäminen

60. Sisäministeriö asetti heinäkuussa 2020 hankkeen kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden perheen yhdistämistä koskevan lainsäädännön arvioimiseksi perhe-elämän suojan ja lapsen edun toteutumisen edistämiseksi. Hankkeen tavoitteena on valmistella tarvittavat säädösmuutokset ulkomaalaislakiin (301/2004) toimeentuloedellytyksen poistamiseksi kansainvälistä suojelua saavien alaikäisten henkilöiden perheenjäsenten oleskeluluvan edellytyksenä. Hankkeen tehtävänä on selvitystyön pohjalta laatia ehdotus hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamiseksi.

Lainsäädännön kehittäminen laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi

61. Sisäministeriö on asettanut hankkeen valmistella lainsäädännön muutokset, joilla kehitetään laajamittaisen maahantulon hallintaa ja laajamittaiseen maahantuloon varautumista. Laajamittaisessa maahantulossa on kyse tilanteesta, jossa sekä vanhat että uudet turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset lisämajoituspaikkoineen ovat täyttymässä, maahantulijoita saapuu jatkuvasti ja tulijoiden määrä on suurempi kuin maasta poistuvien.

62. Hankkeessa täsmennetään kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) sääntelyä laajamittaiseen maahantuloon varautumisesta. Siinä valmistellaan myös säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä annettuun lakiin (116/2002) säännökset, jotka antavat mahdollisuuden kasvattaa säilöönottokapasiteettia normaaliajan häiriötilanteissa nykyistä nopeammin sekä valmistellaan kansalliseen lainsäädäntöön säännökset Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO, European asylum support office) tukeen turvautumisesta.

63. Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laajamittaiseen maahantuloon varautumisen kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi oli lausuntokierroksella kesäkuusta elokuuhun 2021 ja esitys on tarkoitus antaa eduskunnan käsiteltäväksi syksyllä 2021.

Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma

64. Sisäministeriössä on valmisteltu järjestyksessään neljäs kansallinen laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma, joka kattaa vuodet 2021–2024.

65. Suomeen muutetaan pääasiassa laillisesti työn, perhesiteiden ja opiskelun perusteella. Laiton maahantulo ja maassa oleskelu ovat Suomessa edelleen muihin Euroopan maihin tai Suomeen kokonaisuudessaan suuntautuvaan muuttoliikkeeseen nähden vähäistä.

66. Toimintaohjelmassa tarkastellaan laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisia toimia ja niihin liittyviä ilmiöitä kokonaisvaltaisesti. Ennakoivat toimet alkavat jo lähtö- ja kauttakulkumaissa ja etenevät toimiin rajalla ja sisämaassa. Ohjelma sisältää myös osiot paluusta ja uudelleenkotoutumisesta sekä ilman oleskeluoikeutta maassa olevista henkilöistä. Toimenpiteillä torjutaan kokonaisvaltaisesti laitonta maahantuloa ja maassa oleskelua sekä paljastetaan väärinkäytöksiä, hyväksikäyttöpauksia ja ihmiskauppaa. Samalla ehkäistään varjoyhteiskunnan muodostumista. Toimintaohjelmassa painotetaan ohjelman läpileikkaavina periaatteina perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja ihmiskaupan ilmitulon edistämistä. Kaikissa toimissa on tarve kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, kuten erityisesti lapsiin.

Ilmiöpohjainen työskentely osana sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin toimeenpanoa

67. Sisäministeriössä toteutettiin vuonna 2020 ilmiöpohjaista työskentelyä osana sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin toimeenpanoa. Poikkihallinnollisella ilmiötyöskentelyllä halutaan löytää keinoja vaikuttaa uusiin ja monimutkaisiin sisäisen turvallisuuden ilmiöihin. Yksi kahdeksasta käsiteltävästä ilmiöstä oli ilman oleskelulupaa maahan jäävät turvapaikanhakijat. Teeman ympärille perustetun ilmiöryhmän tehtävä oli esittää toimenpiteitä, joilla pystytään vaikuttamaan ilman oleskelulupaa Suomessa asuvien, kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden määrään ja asemaan sekä vähentämään riskejä, joita tilanteesta aiheutuu henkilöille itselleen

sekä yhteiskunnalle. Ilmiöryhmän oman työskentelyn ja sidosryhmäaineiston perusteella muodostettiin viisi eri painopiste-ehdotusta ilmiöön vaikuttamiseksi:

- (1) Selvitetään mahdollisuutta palomuurin perustamiseksi niin, että esimerkiksi haavoittuvassa asemassa oleva rikoksen uhri, joka on maassa ilman oleskelulupaa, pystyisi asioimaan viranomaisten luona ilman pelkoa välittömästä palauttamisesta.
- (2) Etsitään keinoja oleskelulupien kehittämiseksi niin, että ilman oleskelulupaa maassa oleskelevalla on nykyistä paremmin mahdollisuuksia oleskeluluvan hakemiseen.
- (3) Varmistetaan välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaava johdonmukainen ja selkeä palvelujärjestelmä koko maassa.
- (4) Edistetään paluita eri keinoin. Keskeistä on, että henkilöt, joilla ei ole oleskelulupaa Suomessa palautetaan tai he palaavat kotimaihinsa.
- (5) Tehostetaan viestintää lähtömaihin, ilman oleskelulupaa maassa oleville sekä viranomaisen kesken.

68. Nämä painopiste-esitykset hyväksyttiin kansallisessa yhteistyöryhmässä 30.9.2020.

Yhdessä aikuisuuteen ja Eteenpäin -hankkeet

69. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoituksella Helsingin diakonissalaitoksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hanketta 'Yhdessä aikuisuuteen', joka kohdistuu lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan tulleiden kotoutumislain mukaisiin tukipalveluihin oikeutettujen nuorten palvelujen kehittämiseen ja mallintamiseen. Hanke kestää vuoden 2023 puoliväliin saakka.

70. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi ESR-hankkeena Suomen Punaisen Ristin 'Eteenpäin' – hanketta, jossa tuetaan itsenäistymiseen tukea tarvitsevia 18-25-vuotiaita nuoria aikuisia ja heidän lähiyhteisöjään digitaalisia menetelmiä ja verkostotyötä hyödyntäen. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat yksi kohderyhmistä, jolle toimintaa suunnataan ja joiden on arveltu erityisesti hyötyvän hankkeesta. Se kestää vuoden 2022 loppuun saakka.

Kansallinen lapsistrategia

71. Suomi on parhaillaan toteuttamassa kansallista lapsistrategiaa, joka perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen sekä muihin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin. Strategian toimeenpanossa yhtenä painopisteenä on vähemmistöihin kuuluvien ja syrjintää kokeneiden lasten oikeuksien edistäminen. Strategian toimeenpanossa pyritään mm. edistämään lasten yhdenvertaisuutta, kehittämään tapoja huomioida sekä rakenteellisen syrjinnän vaikutuksia että tilannekohtaista haavoittuvuutta lasten asemassa, keräämään tietoa hyvinvointieroista ja niiden syistä, käyttämään tietoa lapsen oikeuksia edistävän päätöksenteon tukena, ja varmistamaan, että erilaiset palvelut ja tukimuodot ovat yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi saatavilla kaikille lapsille.

Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio

72. Hallitus on valmistellut yhteistyössä saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa saamelaisten totuus- ja sovintokomission asettamista. Tarkoituksena on asettaa viisijäseninen komissio, joka olisi toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Totuus- ja sovintokomission työn tavoitteena on käydä läpi historian tapahtumat ja oppia niistä. Komissiolla on tällä hetkellä mandaatti työskennellä vuoden 2022 marraskuun loppuun saakka. Työn aloittaminen on viivästynyt, ja komissiolle on ehdotettu työskentelyajan pidentämistä vuoden 2023 loppuun. Saamelaiskäräjien täyskokous ja Kolttien kyläkokoukset ovat päättäneet kannattaa työskentelyajan pidentämistä yksimielisesti. Myös hallitus on sitoutunut työskentelyajan pidentämiseen hallituskauden loppuun asti.

73. Vuonna 2018 Lapin ja Oulun yliopistot, Saamelaisalueen koulutuskeskus sekä Uskonnollisten ja perinteisten toimijoiden rauhanverkosto ovat toteuttaneet totuus- ja sovintoprosessia täydentävän 15

opintopisteen sovinto-opintokokonaisuuden. Opinnot tarjosivat työkaluja paikallisten kiistojen ratkaisemiseksi rauhanomaisin keinoin.

Liikenteen ja viestinnän digitaaliset palvelut esteettömiksi –toimenpideohjelma

74. Digitalisuuden edistäminen on yksi hallitusohjelman keskeisistä tavoitteista. Uusien digitaalisten palvelujen tulisi jatkossa helpottaa mahdollisimman monen kansalaisen arkea riippumatta heidän toimintarajoitteestaan, eivätkä ne saisi lisätä syrjäytymistä. ”Liikenteen ja viestinnän digitaaliset palvelut esteettömiksi” –toimenpideohjelmassa vuosille 2017–2022 painopisteenä on yleisten digitaalisten palvelujen soveltuminen mahdollisimman monelle. Toisena painopisteenä on fyysisistä esteettömyyttä koskevan tiedon saatavuus ja välittyminen palvelujen tuottajien käyttöön. Tavoitteena on kaikille suunnittelun periaatteen (design for all -periaatteen, DFA) valtavirtaistamisen toteutuminen liikenteen ja viestinnän hallinnonalalla, syrjäytymisen ehkäiseminen liikenteen ja viestinnän palveluissa ja palvelujen monikanavaisuuden ja teknologianeutraalisuuden edistäminen. Ohjelma kattaa sekä liikenteen että viestinnän digitaaliset palvelut.

Syrjinnän vastainen työ Ahvenanmaalla

Kotouttaminen

75. Ahvenanmaan maakuntalaki kotoutumisen edistämisestä (ÅFS 2012:74) tuli voimaan 1.1.2013. Sitä täydentävät 24.1.2013 voimaan tulleet soveltamisohjeet. Laki ja sitä koskevat ohjeet käsittävät hyvien etnisten suhteiden edistämisen eri väestöryhmien välillä. Syrjimättömyys ja yhdenvertainen kohtelu ovat tärkeitä osa-alueita osallisuuden tunteen kehittymisen kannalta.

76. Vuosina 2017–2021 Ahvenanmaan maakunnan hallitus on toteuttanut kahta eri kotouttamisohjelmaa, joista nykyinen koskee vuosia 2020–2023. Molemmat ohjelmat sisältävät tavoitteita ja toimia kotoutumisen edistämiseksi, ja näitä seurataan ja arvioidaan jatkuvasti.

77. Ahvenanmaan kotouttamispolitiikan painopistealueita ovat sekä aiemmassa että nykyisessä ohjelmassa olleet mahdollisuus käyttää ruotsin kieltä, koulutus, ansiotyö ja työllisyys, maahanmuuttajatyttöjen ja -poikien ja heidän perheidensä tukeminen sekä myönteisten asenteiden edistäminen ja nollatoleranssi rasismien suhteen. Molempiin ohjelmiin on nimenomaisesti kirjattu, että syrjintä ja yhdenvertainen kohtelu liittyvät kaikkien ihmisten samanarvoisuuteen ja YK:n perustavanlaatuisiin yleissopimuksiin ja että niitä on pidettävä poliittisen tahdon ilmauksena.

78. Maakunnan hallituksen kotouttamisohjelmassa vuosiksi 2020–2023 nostetaan ihmisoikeudet ja ihmisoikeussopimukset esiin käsittelemällä niitä omassa johdantoluvussaan. Tässä tuodaan esiin myös ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva EU:n toimintasuunnitelma vuosiksi 2020–2023.

79. Maakunnan hallitus on vuosina 2018–2021 ollut päävastuussa kolmivuotisesta AMIF-hankkeesta, joka koskee kuntien, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimia yhteistyön kehittämiseksi pakolaisten vastaanottamisessa ja kotouttamisessa maakuntaan.

80. Talvella 2019–2020 koulutettiin 13 yhteiskunta- ja terveystiedottajaa, joiden kaikkien äidinkieli on muu kuin ruotsi. Tällä tavoin pyritään saamaan tietoa jaetuksi Ahvenanmaan asukkaille useilla eri kielillä. Osa tiedoista käsittelee ihmisoikeuksia ja ihmisoikeussopimuksia sekä syrjimättömyyteen liittyvää lainsäädäntöä.

81. Ahvenanmaan uudessa maakuntalaissa lasten päivähoidosta ja peruskoulusta on yhdenvertaisuuspykälä (5 §), jonka mukaan kaikilla lapsilla ja oppilailta on oikeus yhdenvertaiseen päivähoitoon ja peruskoulutukseen ilman häirintää ja kiusaamista, riippumatta sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, intersukupuolisesta identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta, vammaisuudesta, etnisestä alkuperästä, uskonnosta tai muusta uskonkäsityksestä tai muusta syystä.

Koettu syrjintä

82. Ahvenanmaan maakunnan kotouttamistyöhön kuuluu myös seuranta ja arviointi. Sen osana maakunnan hallitus tilasi Ahvenanmaan tilasto- ja tutkimusvirastolta (ÅSUB) seurantatutkimuksen kartoittaakseen maakuntaan muuttaneiden tilannetta eri elämänalueilla, joista yksi oli syrjinnän

kokeminen. Kesäkuussa 2020 julkaistussa tutkimusraportissa käsiteltiin Ahvenanmaalle muuttaneiden pohjoismaalaisten ja muiden kuin pohjoismaalaisten kokemuksia maakunnan yhteiskuntaelämästä. Raportin mukaan 14 prosenttia haastatelluista 316 muusta kuin pohjoismaalaisesta ilmoitti kokeneensa syrjintää, joka vastaajien mukaan johtui heidän ulkomaalaistaustastaan, kansallisuudestaan, heikosta ruotsin kielen taidostaan tai ulkomaalaisesta ulkonäöstään. Saman tutkimuksen mukaan 9 prosenttia haastatelluista 305:stä ruotsia tai muuta skandinaavista kieltä puhuvasta pohjoismaalaisesta oli kokenut syrjintää sen perusteella, että he olivat muuttaneet maakuntaan muualta.

83. Ahvenanmaan erityisvaltuutettujen virasto on tarkastelukaudella tilannut seurantatutkimuksen, joka on jatkoa vuonna 2010 tehdyille syrjintätutkimukselle. Vuoden 2021 alussa ÅSUB julkaisi tutkimuksen tulokset raportissaan maakunnassa koetusta syrjinnästä. Raportin mukaan yhteensä 33 prosenttia haastatelluista 576 vastaajasta ilmoitti kokeneensa syrjintää Ahvenanmaalla. Tämä on hiukan enemmän kuin aiemmissa syrjintätutkimuksissa vuosina 2007 ja 2010 (30 prosenttia ja vastaavasti 28 prosenttia). Raportista käy ilmi, että yleisin syy koettuun syrjintään on syrjityn tietty sukupuoli eli kyseisessä tilanteessa ”väärä” sukupuoli (33 prosenttia). Toinen suhteellisen yleinen syy on ikä siten, että henkilöä pidetään joko liian nuorena (19 prosenttia) tai liian vanhana (13 prosenttia). Jotkin syrjintäperusteet liittyvät henkilön kielelliseen alkuperään (18 prosenttia) tai kansalliseen tai etniseen alkuperään (16 prosenttia).

Ahvenanmaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminta

84. Ahvenanmaan yhdenvertaisuusvaltuutetun (Ålands ombudsmannmyndighet) yhteydenottotilastojen mukaan vuosina 2017–2020 virastolta pyydettiin 20 kertaa neuvoa asioissa, jotka koskivat syrjintää etnisen tai muun alkuperän perusteella. Yhteydenottajista 13 oli naisia ja 7 miehiä. Samana ajanjaksona Ahvenanmaan erityisvaltuutettujen virastossa kirjattiin yhteensä 136 asiaa (joista 15 prosenttia liittyi etniseen syrjintään).

ARTIKLA 3

Asuntopoliittikka ja lähiöohjelma

85. Asuntopoliittikalla edistetään eriarvoisuuden vähentämistä ja yhdenvertaisuuden lisäämistä asumisessa. Asuntopoliittista kehittämisohjelmaa valmistellut työryhmä luovutti raporttinsa 18.12.2020. Asuntopoliittisessa kehittämisohjelmassa kuvataan Suomen asuntomarkkinoiden tilannekuva, jonka jälkeen asetetaan asuntopoliittiset tavoitteet sekä asuntopoliittista päätöksentekoa linjaavat periaatteet. Asuntopoliittisessa kehittämisohjelmassa myös ehdotetaan toimenpiteitä vuosille 2021-2028.

86. Vaikka asuinalueiden välinen eriytyminen (segregaatio) on voimistunut Suomessa viimeisen 20 vuoden aikana, kansainvälisesti vertailtuna eriytyminen on Suomessa kuitenkin vähäistä. Erityisesti asuinalueiden eriytyminen pieni- ja suurituloisiin on vahvistunut, mutta myös ulkomaalaistaustaisten henkilöiden keskittyminen pienituloisimmille alueille on voimistunut.

87. Suomen suurimpien kaupunkien lähiöiden kehittämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2022 toteutettavassa lähiöohjelmassa. Tavoitteena on asuinalueiden myönteinen pitkän aikavälin kehitys, joka tuottaa asukkaille hyvinvointia ja alueille elinvoimaisuutta. Lähiöohjelmassa haetaan poikkihallinnollisia toimia, joilla voidaan muun muassa ehkäistä asuinalueiden eriytymistä.

Perusopetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma

88. Oikeus oppia -kehittämisohjelman tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä peruskoulua käyvien oppilaiden oppimiseroja, vahvistaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja kehittää lukutaitoa. Lähikoulun asemaa vahvistetaan, opetuksen ryhmäkokoja pienennetään ja rahoitusta uudistetaan siten, että se tukee koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Toimeenpanossa tavoitellaan pitkäjänteistä vaikuttavuutta lainsäädännön ja valtionosuusjärjestelmän kautta. Toimenpiteeseen suunnataan yhteensä 120 miljoonaa euroa vuosille 2020-2022.

89. Rahoitusta suunnataan hallitusohjelman mukaisesti muun muassa toimenpiteisiin, joilla tavoitellaan vanhempien koulutustaustan, sosiaalisen taustan, asuinalueen tai sukupuolen merkityksen vähentämistä oppimistuloksissa.

ARTIKLA 4

Vihapuhe, rotuvihaan yllyttäminen ja viharikokset

90. Viharikosten torjunta on asetettu poliisiin yhdeksi prioriteettialueeksi (suositus 11 a ja b). Poliisi on panostanut sekä viharikosten koulutukseen että ilmi tulleiden juttujen tutkintaan. Poliisi toteutti vuonna 2017 yhteistyössä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) kanssa ns. TAHCLE-koulutuksen (Training Against Hate Crimes for Law Enforcement). Viharikoksia käsitellään myös poliisin perus- ja jatkokoulutuksissa. Sisäministeriön myöntämällä vuoden lisärahoituksella perustettiin 2017 Helsingin poliisilaitokselle ryhmä paljastamaan ja tutkimaan internetissä esiintyvän rangaistavaa vihapuhetta. Tämän lisäksi laitoksilla toimii tähän keskittyviä nettipoliiseja. Toiminta on sittemmin sulautettu ryhmään, joka paljastaa laajemmin internetrikollisuutta.

91. Poliisihallitus on antanut alaiselle hallinnolle ohjeen viharikosten tunnistamisesta ja kirjaamisesta sekä erillisen ohjeen uhrien ohjaamisesta aputoimintojen piiriin.

92. Sisäministeriö asetti 20.5.2021 asettanut työryhmän valmistelemaan konkreettisia ehdotuksia, joilla tehostetaan maalittamisen vastaista toimintaa. Maalittaminen on lisääntynyt viime vuosien aikana. Sen kohteena ovat poliisit, syyttäjät, tuomarit, tutkijat, toimittajat, etnisten vähemmistöjen edustajat ja heitä puolustavat henkilöt. Myös tavalliset ihmiset voivat joutua maalittamisen kohteeksi. Työryhmän tavoitteena oli luoda tilannekuva maalittamisesta ja sen laajuudesta sekä tarkastella sitä, miten viranomaiset voisivat tehokkaammin torjua maalittamista ja parantaa uhrin oikeusturvaa. Tulokset ja johtopäätökset koottiin raporttiin.

93. Poliisi pyrkii ennalta estävän työn kautta puuttumaan viharikoksiin sekä madaltamaan ilmoituskynnystä. Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019-2023 ja Poliisihallituksen laatima strategian toimintasuunnitelma sisältävät useita viharikoksiin liittyviä toimia.

94. Yhtenä ennalta estävän työn muotona poliisissa on käytössä paikallinen ongelmanratkaisun toimintamalli, jossa poliisi ratkaisee turvallisuusongelmia paikallisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Poliisiammattikorkeakoululla poliiseille täydennyskoulutuskurssi ”Polarisaatio, identiteettikonfliktit ja vastakkainasettelujen purkaminen poliisitoiminnassa”, joka vahvistaa poliisin osaamista polarisoituneissa tilanteissa.

95. Oikeusministeriö on viime vuosina toteuttanut useita viharikoksiin ja vihapuheeseen keskittyneitä hankkeita, jotka ovat saaneet rahoitusta Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuus -ohjelmasta. Kaikissa näissä hankkeissa on kehitetty lainvalvontaviranomaisten osaamista viharikosten tunnistamisessa ja tutkinnassa sekä viharikosten raportoinnissa.

96. Tiedolla vihaa vastaan -hankkeessa (1.12.2019–30.11.2021) kehitetään muun muassa tiedonkeruuta ja viharikosraportointia. Osana hanketta Poliisiammattikorkeakoulu on selvittänyt viharikosten etenemistä rikosprosessissa sekä koventamisperusteen käyttöä tuomioistuimissa. Selvityksessä havaittiin, että vihamotiivin tunnistamisessa ja käsittelyssä on puutteita rikosprosessissa. Ratkaisuksi ongelmiin esitetään mm. viharikosluokituksen pakollista käyttöä rikosilmoituksen kirjauksen yhteydessä, esitutkintayhteistyön tehostamista ja poliisin kuulusteluohjeistuksen päivittämistä. Hankkeessa järjestettiin lokakuussa 2020 myös webinaari puolueissa, niiden jäsenyhdistyksissä, alue- tai piirijärjestöissä työskenteleville tai luottamustehtävissä oleville sekä kevään 2021 kunnallisvaaliehdokkaille. Sen tarkoituksena oli lisätä tietoisuutta häirinnästä, vihapuheesta ja sananvapauden rajoista ja tarjota näkökulmia häirinnältä suojautumiseen, jotta häirinnän vaikutukset esimerkiksi ehdokasasetteluun lieventyvät. Lisäksi helmikuussa 2021 julkaistiin kunnallisvaaliehdokkaille materiaali, jossa kerrotaan mitä vihapuhe on ja mitä tehdä, jos joutuu vihapuheen tai häirinnän kohteeksi.

97. Osana Tiedolla vihaa vastaan -hanketta järjestettiin antisemitismikoulutus poliisille 21.1.2021. Lisäksi osana hanketta kirjoitettiin opas hyvistä käytännöistä vihatekojen tunnistamisessa ja ennalta estämisessä.

98. Oikeusministeriö on käynnistänyt keväällä 2021 kaksivuotisen viharikosten ja vihapuheen vastaisen Osaavat-hankkeen. Hankkeen tarkoituksena on vahvistaa keskeisten viranomaisten osaamista viharikosten ja vihapuheen vastaisessa työssä. Hankkeessa kehitetään kansallisen syrjinnän vastaisen osaamiskeskuksen malli ja testataan sen toimintaa. Hankkeessa tuetaan myös poliisin TAHCLE-koulutuksen juurtumista osaksi paikallisten poliisilaitosten normaalia koulutustoimintaa sekä jatketaan vihatekojen raportointimallin kehittämistä valtakunnallisella tasolla.

99. Rasisminvastaisessa ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmassa (ks. kappaleet 29-30) on tarkoitus vahvistaa erityisesti eri tasoilla toimivien viranomaisten ja poliittisten päättäjien osaamista puuttua vihapuheeseen ja tunnistaa vastuunsa yhteiskunnallisesta ilmapiiristä (suositus 11 c).

100. Poliisiammattikorkeakoulun tuottaman vuosittaisen viharikosselvityksen mukaan (suositus 11) rangaistavan vihapuheen määrä on lisääntynyt, vaikka viharikosten kokonaismäärä on tasaantunut. Viime vuosina muun muassa internetissä tapahtuva nöyryyttäminen, uhkailu ja solvaaminen ovat lisääntyneet ja tulleet näkyviksi ilmiöiksi. Vaikka poliisin tietoon tulleen viharikollisuuden valossa viharikosten yleisin rikoslaji on yhä pahoinpitely, tilastoissa näkyy sanallisten loukkausten, uhkausten ja häirintätapausten määrän kasvu vuonna 2019. Yleisimmin nämä rikosilmoitukset koskevat kunnianloukkauksia ja laittomia uhkauksia. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosepäilyjen määrä kolminkertaistui vuonna 2019 edellisvuoteen nähden.

Taulukko 1: Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

R-asiat	1 Syyte	2 SJP	3 ETR	4 Muu ratkaisu	ETR asiat
2016	7	2	3	14	13
2017	17	6	2	24	36
2018	37	8	2	17	9
2019	28	27	1	8	9
2020	15	4	1	10	11
Summa	104	47	9	73	58

SJP=syyttämättäjättämispäätös, ETR= esitutinnan rajoittaminen, R-asiat= Rikosasiat

Taulukko 2: Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

R-asiat	1 Syyte	ETR asiat
2017	1	1
2018	1	1
Summa	2	1

SJP=syyttämättäjättämispäätös, ETR= esitutinnan rajoittaminen, R-asiat= Rikosasiat

101. Naisjärjestöt Yhteistyössä Nytkis ry on tuonut esille, että vihapuheella on vaikutusta naisten ja erityisesti vähemmistöihin kuuluvien naisten halukkuuteen toimia politiikassa ja asettua ehdoille vaaleissa.

Pohjoismaisen vastarintaliikkeen lakkauttaminen

102. Poliisihallitus päätti joulukuussa 2016 nostaa kanteen Pohjoismaisen vastarintaliikkeen lakkauttamiseksi, koska katsottiin liikkeen toiminnan olevan olennaisesti vastoin lakia ja hyviä tapoja sekä väkivaltainen ja avoimesti rasistinen. Tapaus on käsitelty kaikissa oikeusasteissa ja korkeimman oikeuden päätöksellä (KKO:2020:68) järjestön toiminta kiellettiin lopullisesti. Poliisihallitus on ohjeistanut poliisilaitoksia puuttumaan järjestön toimintaan, jos sellaista havaitaan.

Homo- ja transfobinen väkivalta

103. Poliisin tietoon tulee vain vähän seksuaali- ja sukupulivähemmistöihin kohdistuvia viharikoksia, vaikka uhritutkimusten mukaan ilmiö on huomattavasti yleisempi. Tiedolla vihaa vastaan -hankkeen yhtenä tavoitteena on lisätä muun muassa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tietoisuutta viharikoksista sekä raportointikanavista ja tukea viharikoksista raportointia. Hankkeessa myös pyritään kehittämään viharikosten uhrien tukipalveluja.

Väkivallanteot vastaanottokeskuksissa

104. Hallituksella ei ole tilastotietoa vastaanottojärjestelmän ulkopuolelta vastaanottokeskusten asiakkaisiin kohdistuneista väkivallanteoista. Vastaanottokeskuksiin kohdistuneet väkivallanteot ovat kuitenkin Maahanmuuttoviraston havaintojen mukaan vähentyneet edellisen raportointikauden jälkeen.

ARTIKLA 5

A. Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun tuomioistuimissa ja muussa oikeudenkäytössä

105. Oikeusministeriön koordinoimassa Yhdessä yhdenvertaisuuden puolesta -hankkeessa (ks. kappale 31) kehitetään mm. poliisille suunnattua koulutusta, joka käsittelee etnistä profilointia. Kaikilla poliisilaitoksilla järjestetään vuoden 2021 aikana koulutukset etnisen profiloinnin seurauksista sekä yleisesti syrjimättömästä poliisityöstä.

B. Oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen ja suojaan väkivaltaa vastaan

Ulkomaalaiset suomalaisessa vankilassa

106. Suomen vankiluku on Euroopan pienimpiä. Vuonna 2019 keskivankiluku oli 2952, josta ulkomaalaisten vankien osuus oli noin 17 prosenttia. Ulkomaalaisten vankien osuuden kasvu on viime vuosina pysähtynyt. Koronaepidemian myötä asetettujen matkustusrajoitusten seurauksena ulkomaalaisten vankien määrä jäi 2020 jonkin verran edellisvuotta pienemmäksi.

107. Vankien yhdenvertaista kohtelua määrittää Suomessa muun muassa vankeuslaki (767/2005) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Vapaudenriiston olosuhteet eivät saa muodostaa lisärangaistusta. Vankiloissa tulee huomioida maahanmuuttajien erityistarpeet, jotka liittyvät esimerkiksi uskontoon, kieleen, asumisjärjestelyihin ja siviilivierailijoiden vastaanottamiseen. Rikosseuraamuslaitoksella on vankeja ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaita koskeva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma vuodelta 2015.

108. Maahanmuuttajavangit ja erityisesti afrikkalaisperäiset vangit ovat usein turvallisuussyistä vankiloiden suljetuilla osastoilla, joilta on rajatut mahdollisuudet osallistua vankilan eri toimintoihin. Rikosseuraamuslaitos julkaisi 2012 tutkimuksen vankila-arjesta ”Maahanmuuttajana suomalaisessa vankilassa.” Tutkimuksen mukaan vartijat ja toiset vangit muun muassa nimittelevät rasistisesti ulkomaalaisia vankeja.

109. Eristetyissä ja suljetuissa oloissa asutettavista ulkomaalaisista vangeista ei ole ajantasaista tietoa. Viimeinen Rikosseuraamuslaitoksen asiaa koskeva selvitys on vuodelta 2015. Sen mukaan suljetuissa oloissa asuvista vangeista 25 prosenttia oli ulkomaan kansalaisia. Ulkomaalaisia vankeja oli tuolloin 16 prosenttia koko vankipopulaatiosta, joten ulkomaalaiset olivat yliedustettuja suljetuilla osastoilla.

110. Ulkomaalaiset vangit ovat saaneet vuodesta 2019 alkaen vankeuslain ja tutkintavankeuslain (768/2005) englanninkielisenä käännöksenä. Rikosseuraamuslaitos on 2014 laatinut julkaisun ”Everyday life in prison – guide for prisoners arriving in a closed prison”, jossa käsitellään keskeiset vangille kuuluvat oikeudet, velvollisuudet sekä käytännön asioita vankilassa olosta. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos ja vankilat ovat käännättäneet vankilakohtaisia tulo-oppaita yleisemmin tarvittaville kielille.

111. Suullisessa yhteydenpidossa ulkomaalaiseen vankiin on mahdollista käyttää tulkkausta, joka useimmiten toteutetaan etätulkkauksena. Rikosseuraamusalan sanasto on 2019 käännetty kymmenelle eri kielelle Rikosseuraamuslaitoksen Internettiin vankien kanssa keskusteluissa käytettäväksi.

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma

112. Tällä hetkellä Suomi toimeenpanee uutta naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa vuosille 2020–2023. Ohjelman läpileikkaava teema on väkivallan ennaltaehkäisy. Ohjelma sisältää yhteensä 32 toimenpidettä, joilla pyritään tavoittamaan laajasti kaikkiin väestöryhmiin kuuluvia naisia, jotka kohtaavat tai voivat kohdata väkivaltaa. Väkivallan eri muodoista ohjelmaan on sisällytetty kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen väkivalta. Työryhmä laatii ohjelman toteutumisesta raportin alkuvuodesta 2023.

113. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmassa mainitaan uhrien tukipalvelujen sekä turvakotien paikkamäärän ja resursoinnin lisääminen, itsenäisen ja riippumattoman naisiin kohdistuvan väkivallan raportoinnin tehtävän perustaminen sekä seksuaalirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjonnan laajentaminen ja valtakunnallisen kattavuuden parantaminen. Lisäksi kohdennetaan väkivallan vastaista työtä väkivaltatapauksia itsessään tunnistavalle, turvataan resurssit sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön, mahdollistetaan pakkoavioliittojen mitätöinti ja selvitetään niiden kriminalisointia. Hallitusohjelma edellyttää myös Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman laatimista lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisemiseksi ja uhrien palvelujen varmistamiseksi sekä Lastenasiaintalo- (Barnahus-)mallin laajentamista.

114. Apulaisoikeuskansleri on kanteluratkaisussaan OKV/1325/1/2018 (12.4.2019) kiinnittänyt poliisilaitoksen vakavaa huomiota velvollisuuteen kirjata lähisuhteissa tapahtuneista pahoinpitelyistä rikosilmoitus. Hän kiinnitti huomiota myös velvollisuuteen huolehtia siitä, että asianomistaja saa riittävästi tietoa rikoksen uhriksi joutuneen tukipalveluista.

115. Tilastokeskuksen toteuttamassa ”EU Gender-based violence” -tutkimuksessa kartoitetaan 25 000 16-74-vuotiaan Suomessa asuvan henkilön väkivaltakokemuksia. Hanke vastaa laajasti sukupuolittunutta väkivaltaa koskevaan tietotarpeeseen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti (Istanbulin sopimus) ja tulee tarjoamaan kansallisesti myös tietoa kunniaan liittyvän väkivallan kokemuksista.

116. Naisjärjestöjen keskusliitto on lausunnossaan tuonut esiin, että Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan maahan muuttaneiden naisten riski joutua henkirikoksen uhriksi on nelikertainen.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa koskevan osaamisen vahvistaminen

117. Osana naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaa on työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella perustettu 1.1.2021 alkaen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) koordinaattorin tehtävä, jonka avulla vahvistetaan valtakunnallisesti kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä. THL huolehtii valtakunnallisen resurssi- tai osaamiskeskittymän käynnistämisestä, ml. kunniaan liittyvän väkivallan vastaisen kansallisen työn koordinoimisesta sekä verkoston hallinnoimisesta, ammattilaisten koulutusmateriaalin kokoamisesta sekä sidosryhmätyötä.

Ihmiskaupan vastaiset toimet

118. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, joilla tehostetaan ihmiskaupan vastaista työtä. Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöä on tarkoitus uudistaa siten, että uhrien oikeus auttamistoimiin toteutuu riippumatta uhrin asuinpaikasta tai siitä onko uhrilla kotikunta. Lisäksi auttamisen ja rikosprosessin välistä kytköstä on tarkoitus heikentää siten, että uhri saa tarvitsemaansa apua tukea ja suojelua rikosprosessin alkamisesta, etenemisestä tai sen lopputuloksesta riippumatta. Lainsäädännön uudistamista valmistellaan poikkihallinnollisena yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön johdolla vuosina 2020–2022.

119. Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma vuosille 2021–2023 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 6.5.2021. Sillä pyritään ihmiskaupan ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Ohjelma

perustuu viiteen strategiseen tavoitteeseen ja 55 toimenpiteeseen, joiden toimeenpanoa työryhmä seuraa ja raportoi siitä. Ohjelman toteutumisesta teetetään ulkopuolinen arviointi.

120. Ohjelmalla edistetään ihmiskaupan ilmituloa, parannetaan uhrien asemaa ja tehostetaan rikosvastuun toteutumista. Ohjelmalla myös vahvistetaan ihmiskaupan vastaisen työn valtavirtaistamista osaksi laajempaa valtioneuvoston toimintaa sekä tiivistetään yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ohjelma sitoo ihmiskaupan vastaisen työn kehittämisen tiiviisti selvitys- ja tutkimustoimintaan.

121. Suomi kehittää viranomaistoimintaansa kohti proaktiivista ihmiskaupan uhrien tavoittamista ja tunnistamista. Tietoisuutta ihmiskaupasta lisätään ja osaamista vahvistetaan. Erityisesti kehitetään työsuojeluviranomaisten toimintaa, ja ulkomaisen työvoiman valvontaan on vuonna 2021 saatu 15 henkilötyövuoden lisäresurssi. Toimet ulotetaan nykyistä vahvemmin myös niihin toimijoihin, jotka työskentelevät erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien kanssa ja joita ihmiskaupan vastaiseen työhön ei ole vielä toistaiseksi saatu riittävästi mukaan. Myös lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä kehitetään.

122. Toimintaohjelmalla myös parannetaan uhrien asemaa muun muassa vahvistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten osaamista ja kykyä tunnistaa ja auttaa ihmiskaupan uhreja esimerkiksi koulutuksen ja ohjeistuksen sekä yhteistyön kehittämisen avulla.

123. Toimintaohjelmalla edistetään myös rikosvastuun toteutumista monin eri tavoin. Suomessa pyritään siihen, että esitutkintaviranomaisilla olisi kattava ja valtakunnallinen tilannekuva ihmiskaupparikollisuudesta ja että esitutkintaviranomaisten, erityisesti poliisin, toimintaa johdetaan tulosjohtamisen keinoin tavoitteellisesti kohti tehokkaampaa ja laadukkaampaa rikostorjuntaa ja ihmiskaupparikosten tutkintaa. Poliisiin on vuonna 2021 perustettu valtakunnallinen ihmiskauppaan erikoistunut 20 henkilötyövuoden kokoinen ryhmä.

124. Toimintaohjelmassa ihmiskaupan vastainen työ nähdään poikkihallinnollisena kokonaisuutena, jota viedään eteenpäin useiden ministeriöiden ja viranomaisten yhteistoimintana. Toimintaohjelma sitoo ihmiskaupan vastaisen työn kehittämisen tiiviisti selvitys- ja tutkimustoimintaan. Suomi muun muassa kehittää ihmiskauppaa koskevaa tilastointia sekä toteuttaa useita selvityksiä ihmiskauppaan liittyvän lainsäädännön soveltamiskäytännöistä. Selvitysten perusteella arvioidaan mahdolliset lainmuutostarpeet muun muassa ulkomaalaislakiin sekä rikoslainsäädäntöön.

125. Vuonna 2020 nimitettiin valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori, joka vastaa eri ihmiskauppaan liittyvien toimien yhteen tuomisesta eri ministeriöiden välillä.

126. Syyttäjä on aikavälillä 2017–2020 nostanut syytteet 25 tapauksessa, joissa nimikkeenä on ollut ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa.

127. Valtakunnansyyttäjän toimisto järjestää syyttäjille säännöllisesti ihmiskauppaan liittyvää koulutusta. Koulutuksissa käsitellään lähtökohtaisesti aina uhrinäkökulman huomioimista esitutkinnassa ja rikosprosessissa sekä uhriutumisen psyykkisiä vaikutuksia. Osana ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa ihmiskauppaan erikoistuneista erikoissyyttäjistä on muodostettu kansallinen verkosto.

128. Yhdenvertaisuusvaltuutetun, joka toimii myös kansallisena ihmiskaupparaporttoijana, tavoitteena on edistää, että ihmiskaupan uhrit tunnistetaan, he saavat apua ja heidän oikeutensa toteutuvat. Valtuutettu voi antaa ihmiskaupan uhreille oikeudellista neuvontaa ja poikkeuksellisissa tilanteissa valtuutettu on voinut avustaa ihmiskaupan uhreja oikeudessa. Ihmiskaupparaporttoija antoi viimeisimmän kertomuksensa eduskunnalle vuonna 2018. Hänen mukaansa ihmiskauppaa tunnistetaan aiempaa paremmin ja ihmiskaupan vastainen toiminta on kehittynyt Suomessa. Hän nosti kertomuksessa erityisesti esiin ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja avun pariin ohjaamiseen sekä auttamistoimien saamiseen liittyvät haasteet.

129. Kaikki Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön puhutteluja ja päätöksiä tekevät virkamiehet ovat saaneet koulutusta ja ohjeistusta ihmiskaupasta vuosina 2017–2021. Myös kaikki uudet virkamiehet saavat aina ihmiskauppaa ja ihmiskauppaviitteiden tunnistamista käsittelevän perehdytyksen. Lisäksi osa yksikön virkamiehistä on suorittanut Euroopan unionin turvapaikkaviraston (EASO) tarjoaman moduulikoulutuksen. Koulutusta on järjestetty myös erityisistä ihmiskauppaan liittyvistä teemoista kuten pakkoavioliitoista. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaiseen toimintaohjelmaan sisältyy

toimenpide, jonka mukaan Maahanmuuttovirasto laatii sisäisen ihmiskauppaan liittyvän koulutussuunnitelman. Toimenpiteen toimeenpano on aloitettu.

130. Maahanmuuttovirasto on myös kehittänyt ihmiskauppaa koskevaa ohjeistusta sekä turvapaikkamenettelyn päätös- ja soveltamiskäytäntöjä. Se on tarkastellut päätöskäytäntöään ihmiskaupan uhreille myönnettävien oleskelulupien osalta mm. korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätösten (KHO 2017:42 ja 43) jälkeen. Näissä ratkaisuissa arvioitiin muun ohella ihmiskaupan uhrin riskiä joutua uudelleen uhriksi sekä ihmiskaupan uhrien haavoittuvaa asemaa.

131. Maahanmuuttovirasto antoi syksyllä 2020 ohjeen mahdollisen ihmiskaupan uhrin asian käsittelemisestä. Sen tarkoitus on edistää ulkomaalaislain yhtenäistä soveltamista käsiteltäessä mahdollisen ihmiskaupan uhrin turvapaikka- tai oleskelulupahakemusta. Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaiseen toimintaohjelmaan sisältyy myös toimenpide, jonka mukaan Maahanmuuttovirastossa tarkastellaan ihmiskaupan uhreille myönnettävien jatkuvien oleskelulupien soveltamiskäytäntöä sekä oikeuskäytäntöä.

132. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä toimii osana Joutsenon vastaanottokeskusta. Auttamisjärjestelmällä on muun ohella merkittävä rooli esimerkiksi muiden toimijoiden kouluttamisessa ja ihmiskauppatietoisuuden lisäämisessä. Auttamisjärjestelmä ylläpitää kansallista ihmiskauppa-asioiden neuvontapuhelinta sekä ihmiskauppa.fi-sivustoa, jossa tarjotaan tietoa ihmiskaupasta sekä uhreille ja todistajille tarjottavasta avusta usealla eri kielellä.

133. Auttamisjärjestelmä on kouluttanut säännöllisesti myös rajavartijoita ja muuta Rajavartiolaitoksen henkilöstöä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta. Koulutusta on annettu laaja-alaisesti myös poliisille sekä turvallisuus- ja rikosseuraamusalalle. Lisäksi auttamisjärjestelmä on antanut ihmiskauppaan liittyvää koulutusta yhteistyössä Rikosuhripäivystyksen (RIKU) kanssa asianajajille ja lakimiehille.

134. Maaliskuussa 2021 aloitettiin sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön tilaama selvitys siitä, millaisin perustein ihmiskaupan uhreille myönnetään oleskelulupia. Selvityksen tekee kansallisena ihmiskaupparaporttoijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu. Selvityksen on määrä valmistua syyskuussa 2021. Selvityksessä tarkastellaan muun muassa sitä, minkälaisia ihmiskaupan uhreja Maahanmuuttovirastossa on tunnistettu, millaisen hyväksikäytön kohteeksi uhrin ovat joutuneet ja millaiset mahdollisuudet heillä on selviytyä hyväksikäytöstä. Yhtenä keskeisenä tutkimuskysymyksenä selvitetään myös, miten ihmiskaupan uhrien haavoittuvuutta on tunnistettu ja arvioitu ulkomaalaislain perusteella.

135. Apulaisoikeuskansleri on 25.4.2021 ilmoittanut käynnistävänsä omana aloitteenaan selvityksen liittyen poliisin ihmiskauppatutkintoihin. Apulaisoikeuskanslerin tarkoituksena on laajasti selvittää poliisin ihmiskauppatutkintoja ja poliisivirkamiesten toimintaa, esimerkiksi esitutkintojen viivästymistä. Lisäksi selvitetään muun ohella sitä, tunnistaako poliisi ihmiskaupan tunnusmerkistön ja onko poliisin ihmiskauppatutkinnoissa rakenteellinen ongelma

136. Ihmiskaupparikoksista on saatavilla tilastotietoa viranomaisille ilmoitulleista sekä selvitetystä rikoksista. Lähdeaineisto saadaan poliisin PATJA-järjestelmästä. Tilastotietoa on saatavilla myös syytteistä ja tuomiotiedoista

137. Naisjärjestöjen Keskusliitto on lausunnossaan tuonut esille, että Suomessa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaita 59 prosenttia oli naisia tai tyttöjä vuonna 2020. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja pakkoavioliitot korostuvat hyväksikäyttömuodoissa naisten ja tyttöjen kohdalla, kun taas miesten ja poikien kohdalla korostuu etenkin pakkotyö. Myös tietyt kansalaisuudet korostuvat ihmiskaupan uhrien joukossa, ja Suomessa ilman laillista oleskeluoikeutta oleskelevien eli niin sanottujen paperittomien henkilöiden on arvioitu olevan erityisen alttiita monenlaiselle hyväksikäytölle.

Ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta

138. Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan työvoiman maahanmuuton toimenpiteitä kehitettäessä otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta. Työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa ei ole mahdollista kehittää kestävällä tavalla, ellei samalla varmisteta sitä, että ulkomaalaiset työntekijät eivät joudu hyväksikäytön uhreiksi.

139. Yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon valvonta työelämässä vuonna 2020 -raportin mukaan ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyen valvottiin syrjinnän kieltoa noin 430 tarkastuksella. Näistä lähes 60:ssä havaittiin palkanmaksussa tai muissa vähimmäisehdoissa syrjintää alkuperän, kielen tai kansalaisuuden perusteella. Tarkastuksilla annettiin usein velvoitteita myös puutteellisesta tai puuttuvasta työaikakirjanpidosta ja työvuoroluettelosta.

140. Työministeriön 12.3.2020 asettama työryhmä on käynnistänyt useita toimenpiteitä ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjumiseksi. Ulkomaalaislakiin on tehty useita muutoksia, joilla torjutaan ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä ja parannetaan hyväksikäytön uhrin asemaa. Työntekijä voi hyväksikäyttötilanteessa hakeutua toisen työnantajan palvelukseen samalle tai muulle ammattialalle. Lisäksi hänellä on oikeus saada uusi määräaikainen oleskelulupa uuden työn hakemista varten. Vilpillisesti toimivalle työnantajalle ja toimeksiantajalle tulee uusia seuraamuksia. Lainsäädäntö tulee voimaan 1.10.2021

Kausityöntekijät

141. Työ- ja elinkeinoministeriö on julkaissut Suomeen työhön tuleville tarkoitetun esitteen työntekijän oikeuksista ja auttavista tahoista sekä käynnistänyt monikielisen neuvontapalvelun ulkomailta saapuville kausityöntekijöille. Työskentely Suomessa -esite kertoo Suomessa noudatettavista työehdoista ja neuvoo, kuinka työntekijän tulee toimia, jos hän joutuu hyväksikäytön kohteeksi. Esite julkaistaan suomen, ruotsin ja englannin lisäksi venäjän, ukrainan, nepalin ja thain kielillä.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategia

142. Valtioneuvoston periaatepäätös harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi ja toimenpideohjelmaksi vuosille 2020 -2023 hyväksyttiin 11.6.2020. Strategian tavoitteena on edistää yritysten välistä tervettä kilpailua ja reiluja työmarkkinoita, estää ennalta harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, turvata harmaata taloutta ja talousrikollisuutta torjuvien viranomaisten toimintaedellytykset sekä kehittää harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa ja viranomaisyhteistyötä. Toimenpideohjelmassa on 23 hanketta ja monia konkreettisia toimia (noin 50), joilla puututaan kokonaisvaltaisesti kysymyksessä esitettyihin väärinkäytöksiin.

143. Yhtenä tärkeänä hankkeena on tehostaa viranomaisyhteistyötä ja lisätä valvonnan vaikuttavuutta rikosten ja pimeän työn torjumiseksi. Hankkeessa muun muassa edistetään pimeän työn torjuntaa kansallisessa ja kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä ja valvontatoimien suunnitelmallisuutta sekä selvitetään tähän liittyvät tietojenvaihtosäännökset ja toimivaltakysymykset.

144. Uuden strategian ja sitä operationalisoivan toimenpideohjelman toimilla torjutaan ulkomaiseen työvoimaan kohdistuvia väärinkäytöksiä kuten alipalkkausta, pimeää työtä ja ihmiskauppaa. Toimenpideohjelmaa täydennettiin 10.9.2020 hyväksytyillä uusilla hankkeilla, joiden tarkoituksena on edistää toimia ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjumiseksi.

Poliisiammattikoulun rekrytointistrategia

145. Poliisiammattikorkeakoulun rekrytointistrategian yhtenä tavoitteena on lisätä eri vähemmistöjen määrää poliisissa. Poliisiammattikorkeakoulussa aloitettiin 2019 opiskelijarekrytoinnin erillishanke. Projektissa tunnistetaan ja kehitetään työkaluja, joilla poliisiopintoihin saadaan tehokkaammin rekrytoitua erilaisista taustoista tulevia henkilöitä.

Poliisin yhteistyö romaniyhteisön kanssa

146. Poliisi tekee aktiivista yhteistyötä romaniyhteisön kanssa. Poliisin valtakunnallisessa yhteistyöfoorumissa on romaniedustaja ja Poliisihallituksen edustaja on jäsenenä romaniasiain neuvottelukunnassa. Romaniyhteisön pyynnöstä poliisi sisällyttää Poliisiammattikorkeakoulun tuottamaan viharikosraporttiin tietoja romanien kohdistuneista viharikoksista. Poliisi valmistelee tällä hetkellä yhdessä romaniyhteisön kanssa opasta yhteistyöstä sekä kohtaamistilanteista.

C. Poliittiset oikeudet

Demokratiaohjelma

147. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa linjataan, että hallitus käynnistää vuoteen 2025 ulottuvan hallinnonalat ylittävän uuden demokratiaohjelman. Maaliskuussa 2020 julkaistiin demokratiaohjelman toimintasuunnitelma, jossa määritellään hallituskauden aikana toteutettavien demokratiahankkeiden toimenpiteet ja aikataulu. Suunnitelman pohjalta laaditaan vuonna 2022 valtioneuvoston periaatepäätös demokratiaohjelmaksi 2025.

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmä

148. Pääministeri Marinin hallitusohjelma sisältää useita kirjauksia demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen edistämiseen liittyen. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti kesäkuussa 2020 demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmän, jonka tehtävänä on muun ohella tukea koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta, oppilaiden osallistamista sekä opetushenkilöstön valmiuksien lisäämistä koskevien hallitusohjelmakirjausten toimeenpanoa.

Puolueiden rekisteröiminen

149. Puolueen rekisteröintiin ja kannatusilmoitusten keräämiseen tarkoitettu puolerekisteri.fi - verkkopalvelu on avattu tammikuussa 2021. Käyttäjille maksuttomassa verkkopalvelussa voi tehdä hakemuksen yhdistyksen rekisteröimiseksi puolerekisteriin. Myös rekisteröintiin vaadittavat kannatusilmoitukset voi kerätä verkossa vahvaa sähköistä tunnistautumista käyttäen. Muutoksella on haluttu lisätä puolueen perustamismenettelyn luotettavuutta ja helpottaa poliittista osallistumista.

Saamelaisten itsemääräämisoikeus

150. Oikeusministeriö asetti saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) muutosta valmistelevalle toimikunnan toimikaudelle 1.12.2020–15.5.2021. Toimikunnassa oli saamelaiskäräjien ja hallituspuolueiden edustajat. Toimikunta käsitteli muun muassa saamelaiskäräjälain 3 §:ää eli sitä, kenellä on saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeus (suositus 15).

151. Toimikunta luovutti mietintönsä 15.5.2021 ja se oli lausuntokierroksella 21.5.–6.8.2021. Eduskunnalle annetaan ainoastaan sellainen esitys, jonka saamelaiskäräjien kokous hyväksyy.

152. Toimikunta ehdottaa mietinnössään, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemisen edellytykset uudistetaan ja vaaliluettelo kootaan uudelleen uudistettujen kriteerien pohjalta. Saamelaisten oikeutta alkuperäiskansana itse määrittää, kuka on saamelainen, halutaan vahvistaa.

153. Oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmää eli 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän kielikriteeri laajentuisi neljänteen polveen ja siitä poistettaisiin niin sanottu lappalaiskohta. Pykälässä olisi kysymys nimenomaan oikeudesta äänestää ja oikeudesta asettua ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa eikä siinä määriteltäisi, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena.

Neuvotteluelvoite

154. Saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n mukaan viranomaisilla on velvollisuus neuvotella saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Neuvotteluelvoite koskee mm. saamelaisten kieleen, kulttuuriin tai heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevia asioita. Neuvotteluelvoitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta.

155. Oikeusministeriö valmisteli vuonna 2017 yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa muistion, johon on kerätty hyviä käytäntöjä neuvotteluelvollisuuden toteuttamisesta. Neuvottelumenettelyn

tarkoituksen on aito, oikea-aikainen ja yhteisymmärrykseen pyrkivä keskustelu. Muistion tarkoituksena oli kertoa käytännön esimerkein siitä, miten neuvotteluvollisuus toteutetaan.

156. Säännöstä viranomaisten neuvotteluvuorotteesta ehdotetaan uudistettavaksi, jotta saamelaisten vaikutusmahdollisuudet parantuisivat. Lisäksi saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta viranomaisten toiminnassa säädettäisiin tarkemmin. Myös saamelaiskäräjien toimivaltasäännöstä halutaan kehittää ja lain tarkoituspykälään lisätä viittaus saamelaisten itsemääräämisoikeuteen. Kaksisataaviisikymmentä äänioikeutettua saamelaista voisi jatkossa tehdä aloitteen saamelaiskäräjille sen tehtäviin kuuluvassa asiassa.

D. Muut kansalaisoikeudet

Kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotto

157. Kansainvälistä suojelua ensimmäistä kertaa hakevien henkilöiden määrä on vähentynyt. Vuodesta 2019 alkaen enemmistö hakemuksista on ollut uusintahakemuksia. Ensimmäisiä hakemuksia on tullut erityisen vähän vuosina 2020 ja 2021, mihin on vaikuttanut maailmanlaajuinen koronapandemia. Koronapandemia ei ole kuitenkaan vaikuttanut oleskeluluvan saaneiden henkilöiden vastaanottokeskuksista tapahtuneiden kuntaan siirtymisten määrään. Niiden määrä on pysynyt aiempien vuosien tasolla.

158. Maahanmuuttovirasto on jatkanut ja kehittänyt edelleen vastaanottojärjestelmän valvontaa. Valvontatoimintaa tehdään vastaanottojärjestelmän valvontaohjelman ja Maahanmuuttoviraston vuotuisen laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti. Valvonnan toimeenpanosta laaditaan joka vuosi vuosittain julkaistava valvontaraportti ja osio Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvontakertomukseen. Valvontaraporttien mukaan on vastaanottokeskusten toiminta yleisesti ollut asianmukaista.

159. Vuoden 2018 jälkeen turvapaikanhakijat ovat jälleen enenevässä määrin järjestäneet itse majoituksensa vastaanottokeskusten ulkopuolella. Erityisesti vuonna 2020 ja 2021 itse majoituksensa järjestävien hakijoiden määrään ovat vaikuttaneet vastaanottojärjestelmän supistamiset, uusintahakemusten kautta järjestelmässä jo pitkään olleiden henkilöiden huomattava määrä sekä Suomessa jo pidemmän aikaa ennen kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen jättämistä olleet hakijat. Itse majoituksensa järjestävät hakijat saavat samoja palveluita kuin keskuksissa majoittuvat hakijat.

Oikeuskanslerin ratkaisut

160. Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa on havaittu viivästyksiä kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten käsittelyssä ja päätöksenteossa Maahanmuuttovirastossa. Aiheesta on annettu useita kanteluratkaisuja. Kanteluratkaisuissa on kiinnitetty huomiota myös hallinto-oikeuksien välisiin eroihin ulkomaalaisasioiden käsittelyssä (OKV/22/50/2018, 8.4.2020), turvapaikanhakijan työnteko-oikeutta koskevaan tiedusteluun vastaamiseen (OKV/804/1/2019, 6.5.2020) sekä turvapaikanhakijan oikeuteen saada nauhoittaa turvapaikkapuhuttelunsa (OKV/211/1/2017, 14.12.2017).

Ilman huoltajaa olevien alaikäisten vastaanotto

161. Osana pakolaiskiintiötä Suomi on ilmaissut valmiutensa vastaanottaa ilman huoltajaa olevia alaikäisiä. Ilman huoltajaa olevia alaikäisiä turvapaikanhakijoita on vastaanotettu myös osana vapaaehtoisten sisäisten siirtojen operaatiota Välimeren alueen EU:n ulkorajavaltioista.

Säilöönotto

162. Maahanmuuttovirasto on jatkanut ja kehittänyt edelleen säilöönottoyksiköiden valvontaa. Säilöönottoyksiköille on laadittu oma valvontaohjelma vuonna 2020. Ulkomaalaisen säilöön ottamisen edellytykset on säädetty ulkomaalaislain 121 §:ssä tyhjentävästi. Säilöön ottamista ei voida käyttää rangaistuksena. Säilöön otettujen kohtelusta säädetään laissa säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä (116/2002). Lain 11 §:n mukaan säilöön otetuille järjestetään majoitus, täysi ylläpito, tulkkipalveluja ja muu välttämätön perustarpeiden turva. Lisäksi heikommassa asemassa

olevien huolenpidon järjestämisessä otetaan huomioon heidän erityiset tarpeensa (suositus 25 b). Eduskunnan oikeusasiamies on vuonna 2019 tehnyt ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Helsingin säilöönottoyksikköön sekä vuonna 2018 tarkastuksen Joutsenon säilöönottoyksikköön. Oikeusasiamies on tehnyt ennalta ilmoitetun tarkastuksen Joutsenon säilöönottoyksikköön myös kesäkuussa 2021.

163. Ulkomaalaislain 123 §:n (813/2015) mukaan säilöön ottamisesta päättää poliisissa poliisilaitoksen, keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies ja rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies. Säilöön otetulle tai hänen lailliselle edustajalleen on ilmoitettava välittömästi kirjallisesti kielellä, jota hän ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, säilöön ottamisen peruste sekä annettava tietoa säilöön ottamista koskevan asian käsittelystä ja mahdollisuudesta saada oikeusapua.

164. Poliisin tiloihin sijoittamisen osalta maahanmuuttohallinnolla on toimivaltaa ainoastaan, jos sijoittaminen tehdään virka-apupyynnön perustuen. Tällöin säilöön otettua henkilöä ei turvallisuussyistä pystytä säilyttämään säilöönottoyksikössä edes eristettynä. Nämä tilanteet ovat suhteellisen harvinaisia.

165. Useat järjestöt ovat ilmaisseet huolensa ulkomaalaisten säilöönotosta, erityisesti lasten säilöönotosta. Järjestöt ovat painottaneet, että lapsia myöskään huoltajiensa kanssa turvapaikkaa hakevia ja maasta poistettavia lapsia tulisi missään olosuhteissa ottaa säilöön.

Kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten käsittely ja päätöksenteko

166. Maahanmuuttovirastossa on kehitetty turvapaikkapäätöksentekoa. Viraston turvapaikkayksikön päätöksentekijöitä on koulutettu viraston sisäisissä koulutuksissa, Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) koulutusmoduuleilla ja 2018 aloitetussa Ruotsin johtamassa Asylrättens kärna -hankkeessa, jossa paneudutaan syvällisesti maatietoon, puhutteluun ja riskiarvion tekemiseen. Perehdytykseen kuuluu kattavasti koulutusta turvapaikkaprosessista.

167. Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön ohjeistusta on kehitetty ja erityisesti tiettyjen hakijaprofiilien, kuten esimerkiksi sukupuolittuneen väkivallan ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen osalta, ohjeistusta ja koulutusta on lisätty huomattavasti. Lisäksi turvapaikkayksikössä on kehitetty laillisuus- ja laadunvalvontaa Euroopan unionin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) rahoittaman laadunvalvonta (LAAVA) -hankkeen kautta 2017–2018. Hanke koski systemaattista menetelmää turvapaikkapäätöksenteon laadun arvioimiseksi ja tilastoimiseksi. Myös tulkkausten laatua on kehitetty AMIF-rahoitteisessa TULPPAANI -hankkeessa.

168. Ulkomaalaislain (301/2004) nojalla annettuihin päätöksiin voi hakea muutosta ulkomaalaislain ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti (808/2019). Ulkomaalaislain 201 § 3 momentin (437/2019) pääsäännön mukaan kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen tehtyä päätöstä käännättämisestä ei saa panna täytäntöön ennen kuin asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Lain 201 §:ssä säädetään myös tyhjentyvästi tapauksista, joissa käännättämissä päätöksen voi panna täytäntöön, vaikka kyse on kansainvälistä suojelua koskeneeseen hakemukseen annetusta päätöksestä.

Kansainvälistä suojelua koskevien asioiden valitusajat

169. Kansainvälistä suojelua koskevista asioista on syyskuusta 2016 alkaen ollut voimassa muista asiaryhmistä poikkeavat lyhyemmät valitusajat. Myös turvapaikanhakijoille julkisin varoin kustannettua oikeusapua rajoitettiin ja heitä avustaville lakimiehille säädettiin muista poiketen asiakohtaiset palkkiot. Pääministeri Marinin hallitus on 17.12.2020 antanut eduskunnalle lakiesitykset (HE 247/2020), joilla kumottaisiin edellä mainitut säännökset. Muutosten, jotka tulivat voimaan 1.8.2021, jälkeen kansainvälistä suojelua koskevista asioista valitusajat tulivat yhtäläisiksi muiden asiaryhmien kanssa, turvapaikanhakijat saavat julkisin varoin kustannettua oikeudellisen avustajan tarvittaessa myös turvapaikkapuhutteluun ja avustajille maksetaan turvapaikka-asioissa palkkio samoilla perusteilla kuin muissakin asiaryhmissä. Lisäksi turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten asiantuntemukseen kiinnitetään erityistä huomiota ja arvioidaan uusia keinoja lakimiesten pätevyyden ja huolellisuuden varmistamiseen. Muutoksilla vahvistetaan turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa niin, että nykyistä

paremmin taataan tälle ryhmälle oikeus yhtäläiseen kohteluun tuomioistuimissa ja muissa oikeudenkäyttöelimissä (suositus 25a).

170. Koska kansainvälistä suojelua hakevan henkilön kotimaa vaikuttaa olennaisesti kansainvälisen suojelun tarpeen arviointiin ja koska eri maiden ihmisoikeustilanteet voivat poiketa toisistaan paljon, on erittäin vaikeaa verrata luotettavasti eri kansalaisuuksien päätöskäytäntöä. Sama pätee eri hakemuserusteisiin, eli saman maan sisällä eri hakemuserusteet saattavat vaikuttaa hyvin olennaisesti kansainvälisen suojelun tarpeen arviointiin ja siten myös valitusvaiheeseen. Lisäksi on huomioitava se, että joissain hakijaryhmissä suurin osa hakemuksista on uusintahakemuksia, eli taustalla on vähintään yksi kielteinen turvapaikkapäätös, kun taas toisissa hakijaryhmissä valtaosa hakemuksista on ensimmäisiä hakemuksia.

Tilastot maasta poistamista koskevista päätöksistä kansalaisuuksittain

171. Maahanmuuttovirasto arvioi jokaista maasta poistamista koskevaa asiaa erityisesti palautuskiellon kannalta. Jokainen asia tutkitaan yksilöllisesti kyseisen maan ihmisoikeustilanteen valossa. Liitteenä on tilastoja käännyttämistä ja karkottamista koskevista Maahanmuuttoviraston päätöksistä vuoden 2017 alusta vuoden 2021 maaliskuun loppuun asti (liite 2).

Lainvoimaisten turvapaikkapäätösten tarkastaminen

172. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) marraskuussa 2019 antaman tuomion (N.A. v. Suomi, 25244/18) johdosta Maahanmuuttovirasto käynnisti selvityksen, jossa se kävi läpi tekemänsä turvapaikkapäätökset sen varmistamiseksi, että mahdolliset vastaavat tapaukset on tunnistettu. Tuomiossa oli sisällön osalta erityisesti kyse siitä, että EIT ei ollut vakuuttunut kansallisten viranomaisten näytön arvioinnin laadukkuudesta. EIT nosti ratkaisussaan esille myös kysymyksen vapaaehtoisen paluun tosiasiallisesta vapaaehtoisuudesta silloin, kun henkilö on saanut kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa. Yhteensä tarkastus tehtiin 319 Maahanmuuttoviraston tekemään lainvoimaiseen turvapaikkapäätökseen. Tarkastettujen joukossa oli useita eri kansalaisuuksia, mutta yleisimmät lähtömaat olivat Irak, Afganistan ja Somalia. Tarkastetuista päätöksistä 10 (3 prosenttia) oli sellaisia, joiden kohdalla havaittiin hakemusten käsittelyn laatuun liittyviä ongelmia. Selvityksessä tehtyjen havaintojen perusteella Maahanmuuttovirasto on aloittanut kehittämistoimenpiteitä. Myöhemmin EIT on tarkistanut tuomiionsa ja jättänyt valituksen tutkimatta 13.7.2021.

E. Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Romanipoliittinen ohjelma

173. Romanipoliittinen ohjelma (ROMPO2, 2018-2022) sisältää toimenpiteitä rotusyrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi (suositus 13). Romanipoliittisessa ohjelmassa on kahdeksan toimintalinjaa, ja yksi niistä on toimenpiteet, jotka edistävät romanien yhdenvertaisuuden toteutumista ja syrjinnän torjumista läpileikkaavasti kaikilla elämänaloilla.

174. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö toteutti 2018-2019 EU-rahoituksella Sanoista tekoihin 2 – hankkeen, jonka tavoitteena oli edistää ROMPO2:n tunnettavuutta maakuntatasolla, paikallisesti ja alueellisesti. Hanke kehitti maakunnallisia viranomaisten ja romanien yhteistyöverkostoja, joiden tavoitteena oli laatia valtakunnallisen ohjelman pohjalta maakunnalliset romanipoliittiset toimenpideohjelmat (nk. MAARO-ohjelmat).

Romanien asumisen seurantaselvitys

175. Vuosina 2018–2019 on toteutettu mm. ympäristöministeriön Romanian asumisen yhdenvertaisuuden seurantaselvitys suosituksineen. Selvityksessä tarkastellaan romanien asumisen ongelmia ja yhdenvertaisuutta suhteessa pääväestöön ja romaniyhteisön sisällä. Selvityksen mukaan romanien yhdenvertaisuus asumisessa suhteessa pääväestöön on lisääntynyt, ja väestöryhmät ovat tasavertaisuneet asunnon hakijoina. Taloudelliset ongelmat ovat kuitenkin lisääntyneet niin pääväestöllä kuin romaneillakin. Erityisesti nuoret romanit kokevat usein asumiseen vaikuttavia

taloudellisia ongelmia. Osa romaneista on vaarassa pudota tavallisilta asuntomarkkinoilta. Romanian muuttolupa- ja väistämismääräykset aiheuttavat lisähaasteita. Selvityksessä suositellaan asuntotoimijoiden tiiviimpää viranomaisyhteistyötä ja asiakkaiden ohjausta palveluihin.

Romanien hyvinvointitutkimus

176. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttama romanien hyvinvointitutkimus (ROOSA) toteutettiin yhteistyössä romanien kanssa vuosina 2017-2018. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että syrjäntäkokemukset, matala koulutustaso, heikko työllisyys ja taloudellinen tilanne ovat yleisiä. Tutkimus nostaa esiin haasteita, kuten useiden kansansairauksien ja niiden riskitekijöiden yleisyyden sekä fyysisen toimintakyvyn vaikeudet. Vahvuutena on romanien keskuudessa yleinen sosiaalinen osallistuminen, yhteisöllisyys ja keskinäinen avunanto. Tulosten perusteella esitetään toimenpiteitä, joiden toteutuksessa keskeistä on romanien oma voimavaralähtöisyys ja yhteisöllisyys.

Romanien työllisyys

177. Työllisyyttä tarkastelevan seurantaselvityksen mukaan romanien työllisyystilanteen ja yrittäjyyden arvioidaan kehittyneen positiiviseen suuntaan viimeisen 10 vuoden aikana. Romanian koulutustaso on keskimäärin noussut, vaikka koulutuspolut ovat yhä usein muuta väestöä rikkonaisempia. Työttömyyttä on edelleen enemmän kuin pääväestöllä. Romanian pukeutumis- ja tapasäännökset korostuvat arvioitaessa työllistymisen esteitä. Viime kädessä kyse on kuitenkin ratkaisuisista, jotka tehdään aina yksilötasolla ja työpaikkakohtaisesti. Työnantajien asenteet nousevat yhä työllistymistä estäväksi tekijäksi.

Romanien koulutus

178. Opetushallitus on julkaissut vuonna 2018 lukio-oppaan romaneille. Sen avulla on tarkoitus kertoa lukiokoulutuksesta ja avata lukion mahdollistamia akateemisia jatkokoulutuspolkuja.

179. Vuonna 2019 Opetushallitus julkaisi romaninuorille ja -aikuisille informaatioaineiston, jossa käsitellään muun muassa aikuiskoulutuksen merkitystä, arjen taitoja, opiskelutaitoja, opiskelun ja arjen yhdistämistä, opiskelun kustannuksia ja rahoitusmahdollisuuksia sekä kuvauksia aikuisia kouluttavien oppilaitosten tarjonnasta. Opetushallitus jatkaa näistä teemoista myös tapaamisia eri paikkakunnilla romanien kanssa, joiden tarkoituksena on päästä vuorovaikutukseen koulutuksen merkityksestä.

180. Ammatillisen koulutuksen osalta romaniväestö on huomioitu uudistetuissa kasvatus- ja ohjausalan tutkintojen perusteissa. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnossa on oma osaamisala romanityöhön. Lisäksi uusissa tutkinnon perusteissa on valinnainen tutkinnon osa Romanikielen käyttäminen ohjaustyössä.

181. Romaniorganisaatioille, paikallisromanityöryhmille ja järjestöille on järjestetty yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokoulutusta syrjinnän, moniperustaisen syrjinnän ja sisäisen syrjinnän ennaltaehkäisemiseksi ja käsittelemiseksi mm. oikeusministeriön, yhdenvertaisuusvaltuutetun sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisen valtakunnallisen romaniasian neuvottelukunnan yhteistyönä.

Romanikielen elvyttäminen

182. Romanikielen asema Suomessa on erittäin uhanalainen, erityisesti nuorten aikuisten, teini-ikäisten ja lasten keskuudessa. Se on myös Unescon uhanalaisten kielten luettelossa. Kotimaisten kielten keskuksen mukaan romanikieltä osaa hyvin enää kolmasosa romaneista ja kaksi kolmasosaa ei enää käytä kieltä. Romanikieli siirtyy ennen kaikkea opetuksen myötä uusille käyttäjille. Yksi haaste on romaniyhteisön voimaannuttaminen niin, että se rohkaistuisi käyttämään kieltään.

183. Romanikielen opettajista on pulaa. Helsingin yliopistossa voi nykyään opiskella romanikieltä ja -kulttuuria ja näitä opiskelevien määrä on kasvussa. Opetushallitus on myös käynnistänyt hankkeen, jossa pyritään kehittämään romanikielen etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta. Näin romanikieltä pystyttäisiin tarjoamaan romanioppilaille monilla paikkakunnilla.

184. Suomen romanipoliittisen ohjelman (2018-2022) yhtenä tavoitteena on laatia toimintaohjelma romanikielen elvyttämiseksi ohjelmakauden aikana. Sen tavoitteena on laajentaa yliopistollinen romanikielen opinto-ohjelma kattamaan perus- ja aineopintojen lisäksi myös oppiaineen syventäviä opintoja kiinnittäen opintokokonaisuuksien sisällöissä erityishuomiota kielenelvytyskysymyksiin.

Yhteiskunnallinen osallisuus

185. Suomen romanipoliittisen ohjelman (2018-2022) yhtenä tavoitteena on osallisuuden ja voimaannuttamisen edistäminen. Romanien osallisuus ja osallistuminen heitä koskevien asioiden, toimintojen, ohjelmien ja hankkeiden suunnitteluvaiheessa vahvistaa syrjimättömyyttä ja läpinäkyvyyttä läpileikkaavasti.

186. European Roma and Travellers Forum on tuonut esiin mm., että mustalaisvastaisuus on laaja-alaista myös Suomessa. Se tulee esiin mm. sisäänpääsyssä julkisiin tiloihin, asuntomarkkinoilla, nuorten työharjoitteluun ja työhön pääsyssä, tiedotusvälineiden toiminnassa, romaninaisten leimaamisessa kaupoissa epäilyksenalaisiksi heidän etnisen taustansa vuoksi, väkivaltana joka on viime vuosina kohdistunut erityisesti romaninaiisiin, vihapuheen lisääntymisenä romaneja kohtaan sosiaalisen median sivustoilla.

Saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet

187. Suomen perustuslain mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Suomessa saamelaisilla on kulttuuri-itsehallinto ja siten omat kulttuuri-instituutiot. Taiteen ja kulttuurin alalla yksi näistä instituutioista on saamelaiskäräjien kulttuurilautakunta, joka toimii saamelaiskäräjien hallituksen alaisena. Kulttuurilautakunta valmistelee saamelaiskäräjien esitykset, aloitteet ja lausunnot, jotka koskevat saamelaisten henkistä kulttuuria. Valtion budjetti sisältää vuosittain erityismäärärahan saamelaiskulttuurin ja saamelaisjärjestöjen toiminnan tukemista varten

188. Yhdenvertaiset oikeudet ja mahdollisuudet toteutuvat Suomessa siten, että taiteen ja kulttuurin alan yleiset palvelut ja tukimuodot ovat saatavilla saamelaisille samoilla edellytyksillä kuin muillekin väestöryhmille. Lisäksi Suomi on ryhtynyt erityistoimiin saamelaiskulttuurin suojelemiseksi ja kehittämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain tukea keskeisille saamelaistaiteen ja -kulttuurin toimijoille. Tuen saajia ovat muun muassa Saamelainen lastenkulttuurikeskus Mánnu, saamelaiselokuvat ja -musiikki, Saamelaismuseum Siida ja Saamelaiskirjasto. Inarissa sijaitseva Saamelaismuseum Siida on keskeinen saamelaiskulttuuria säilyttävä ja esittelevä laitos.

189. Saamelaistaiteilijat voivat saada myös niitä apurahoja ja harkinnanvaraisia valtionavustuksia, joita valtio myöntää taiteen edistämiseksi yleisesti. Saamelaistaiteilijoita on yhteensä noin 230 Saamelaistaiteilijoista 78 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueella.

190. Apulaisoikeuskansleri on ratkaisussaan (OKV/1161/1/2018, 26.9.2019) lausunut, että Kela oli laiminlyönyt saamenkielisten palvelujen kehittämisen perustuslain ja saamen kielilain edellyttämällä tavalla. Saamenkielisen verkkoasiointimahdollisuuden puuttuminen loukkaa saamenkielisten yhdenvertaisuutta Kelan palvelujen saamisessa, ja varsinkin saamelaisten kotiseutualueella henkilöstön tulee pystyä palvelemaan saameksi. Kelan tuli kiinnittää vakavaa huomiota asian korjaamiseen.

Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä

191. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti helmikuussa 2020 saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän (suositus 19). Työryhmän tehtävänä oli tarkastella saamenkielisen varhaiskasvatuksen, saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan, saamelaisopetuksen ja -koulutuksen tilaa sekä tehdä esityksiä muun muassa saamenkielisen oppimateriaalin saatavuudesta, saamen kielten, saamelaisten historian ja kulttuurin tunnettavuuden lisäämisestä sekä Pohjoismaisen kouluyhteistyön vahvistamisesta saamelaisopetuksessa. Työryhmän työn tueksi teetettiin neljä erillisselvitystä ja kuultiin laajasti asiantuntijoita. Työryhmä luovutti loppuraporttinsa 15.4.2021.

Saamen kielten opetus korkea-asteella ja opettajankoulutus

192. Opetus- ja kulttuuriministeriön on sopinut Oulun yliopiston kanssa, että yliopiston Giellagas-instituutilla on valtakunnallinen vastuu järjestää ja edistää saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin ylintä opetusta ja tutkimusta Suomessa. Saamen kielet (pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame) ovat kielten ja kirjallisuuden tutkinto-ohjelman pääaineita. Lisäksi Giellagas-instituutissa voi opiskella pohjoissaamea vieraana kielenä sekä saamelaista kulttuuria.

193. Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen opettajan sekä luokanopettajan koulutuksiin otetaan kevään 2021 haussa molempiin omina kiintiöinä kaksi saamenkielentaitoista opiskelijaa. Myös Lapin yliopiston luokanopettajakoulutuksessa on kaksi kiintiöpaikkaa saamenkielentaitoisille hakijoille.

194. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti erityisrahoituksella Oulun yliopiston yhteistyössä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa toteuttamaa saamen kielen ja kulttuurin huomioivan varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen hanketta vuosina 2016-2019.

195. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti tammikuussa 2016 Opettajankoulutusfoorumin uudistamaan opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutusta. Nykyisen foorumin toimikausi kestää vuoden 2022 loppuun. Opettajankoulutusfoorumin laajassa yhteistyössä laatiman Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanoa ja sen tavoitteiden toteutumista edistetään opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamissa opettajankoulutuksen kehittämishankkeissa.

Saamenkielen kielipesätoiminta

196. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee saamenkielen kielipesätoimintaa yhteistoiminnassa saamelaiskäräjien kanssa. Kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tarve onkin syntynyt tilanteessa, jossa saamen kieli ei enää siirry perheissä lapsille. Kielen siirtäjien ketju suvussa on katkennut, eivätkä lapset omaksu suvun kieltä kotonaan. Nämä lapset eivät saamen kielen taidottomina voi osallistua äidinkielisille saamenkielisille lapsille tarkoitettuun varhaiskasvatukseen. Vuonna 2020 saamelaiden kulttuuri- ja kielipesiä oli Suomessa 12, joista inarinsaamenkielisiä kolme, koltansaamenkielisiä kaksi ja pohjoissaamenkielisiä seitsemän. Kielipesistä yhdeksän sijaitsi saamelaiden kotiseutualueella ja kolme kotiseutualueen ulkopuolella. Valtion rahoitus kielipesille on ollut kasvamaan päin ja vuonna 2020 toimintaan oli käytettävissä 1 200 000 euroa.

Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

197. Sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta saamelaisella on oikeus käyttää saamen kieltä toimipisteissä, jotka sijaitsevat saamelaiden kotiseutualueella (suositus 19). Tämä tarkoittaa Enontekiön, Inarin, Utsjoen sekä osittain Sodankylän kuntien järjestämiä palveluita. Lisäksi saamelaisella on oikeus käyttää saamen kieltä omassa asiassaan myös asioidessaan sellaisessa kuntayhtymässä, jossa jokin yllä mainituista kunnista on jäsenenä. Terveyspalveluiden osalta tämä tarkoittaa käytännössä Lapin sairaanhoitopiiriä.

198. Lisäksi kaikkiin kieliryhmiin ja koko maahan sovellettavan lainsäädännön mukaan hoidon suunnittelussa on otettava huomioon potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa. Jos sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö ei puhu samaa kieltä potilaan kanssa, on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä tulkkauksia.

199. Suomi myöntää valtionavustusta saamenkielisen väestön sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi. Vuonna 2021 valtionavustusta korotettiin 480 000 eurosta 562 000 euroon. Valtio keskustelee rahan käytöstä saamelaiskäräjien kanssa, mutta lähtökohtaisesti tavoitteena on tukea saamelaiden saamenkielisten palvelujen kehittämistä tai parantamista.

200. Hallitus antoi 8.12.2020 eduskunnalle esityksen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja hyvinvointialueiden perustamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 241/2020 vp). Eduskunta hyväksyi lain 23.6.2021. Lait tulevat voimaan porrastetusti, jotkut 1.7 ja viimeiset vuoden 2023 alusta.

201. Uudistuksen tavoitteena on muun muassa vähentää terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoisuutta, turvata kaikille yhtäläiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut, parantaa saatavuutta ja saatavuutta ja varmistaa ammattitaitoisen työvoiman saatavuus. Lähtökohtana on, että nykyiset kielelliset oikeudet

turvataan myös uudistuksessa. Tästä huolehdittaisiin saamen kielilakiin (1086/2003) tehtävillä muutoksilla sekä uudistuksessa säädettävällä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetulla lailla, jonka 5 §:n 2 momentissa säädettäisiin saamen kielen käytöstä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

202. SámiSoster ry on tuonut esille, että saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuudessa on edelleen suuria ongelmia. Saamelaiskäräjien tekemän saamenkielisten palvelujen saatavuutta koskevan kartoituksen mukaan saamelaisten oikeus omakielisiin palveluihin toteutuu huonosti. Tähän epäkohtaan on keskeisenä syynä saamenkielisen henkilöstön vähyys ja resurssien puute.

Toiminnot saamelaisten kotiseutualueella

203. Saamelaisten kotiseutualue käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen sekä Lapin paliskunnan alueen Sodankylästä. Alueesta 90 prosenttia on Metsähallituksen hallinnassa. Tästä 72 prosenttia on suojele- ja erämaa-alueita, 13 prosenttia luontaistalousalueita sekä 15 prosenttia metsätalousmaata, josta noin puolet on metsätaloustoiminnan piirissä.

204. Metsähallitus turvaa saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sovitamalla yhteen poronhoidon sekä muiden perinteisten elinkeinojen ja muiden maankäyttömuotojen tarpeita saamelaisten kotiseutualueella sopimus- ja neuvottelumenettelyin sekä tukemalla saamenkielistä viestintää ja kulttuurihankkeita.

205. Metsähallitusta koskevan lainsäädännön mukaan Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojele on sovitettava yhteen saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan, sekä poronhoitolaissa tarkoitetulla poronhoitoalueella siten, että poronhoitolaissa säädetyt velvoitteet täytetään.

Akwé: Kon toimintamalli

206. Akwé: Kon -ohjeiden tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuuden, alkuperäiskansojen luontosuhteen sekä perinteisen tiedon säilyminen, sekä turvata alkuperäiskansan täysipainoinen osallistuminen hankkeiden ja suunnitelmien kaikkiin vaiheisiin, ml. valmisteluun, vaikutusten arviointiin sekä päätöksentekoon, toimeenpanoon ja seurantaan. Akwé: Kon -ohjeet ovat menettelytapa.

207. Kulttuuristen vaikutusten arviointi toteutetaan Akwé: Kon -toimintamallin mukaisesti. Metsähallitus tuottaa nykytilan kuvaukset valtion maiden maankäytöstä, luonto- ja kulttuuriperintökohteista ja Metsähallituksen toiminnasta. Akwé: Kon -ryhmä arvioi suunnitelmaa koko prosessin ajan ja tuottaa näkemykset saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksistä suhteessa suunnitelman sisältöön.

Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelu

208. Metsähallitus on aloittanut vuonna 2020 uuden saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman laatimisen. Suunnittelualue kattaa Saamelaisten kotiseutualueen yhtenä kokonaisuutena. Suunnittelualueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin paliskunnan alue Sodankylän kunnasta. Saamelaisten kotiseutualueen tulevassa luonnonvarasuunnitelmassa hyödynnetään saamelaiskäräjien kokouksessaan 30.10.2019 hyväksymää päivitettyä toimintamallia Akwé: Kon -ohjeiden soveltamisesta Metsähallituksen ja saamelaiskäräjien välisessä yhteistyössä.

209. Valmisteltavana oleva luonnonvarasuunnitelma tulee ohjaamaan Metsähallituksen toimintaa saamelaisten kotiseutualueella vuosina 2022–2027. Suunnitteluun osallistuu laaja joukko saamelaisten kotiseutualueen asukkaita ja Metsähallituksen sidosryhmiä. Suunnittelussa arvioidaan valtion maiden ja vesien nykytilaa sekä käytön että luonnonvarojen osalta. Saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen ohjaa suunnittelua.

Kaivoslain saamelaisiin liittyvät säännökset

210. Kaivoslaissa (621/2011) on säännökset, joilla huomioidaan saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ja kolttalaissa kolttien elinkeinoja ja elinolosuhteita koskevat turvaamistavoitteet. Lisäksi säännöksillä sovitetaan yhteen malminetsintä, kaivostoiminta ja kullanhuuhdonta erityistä poronhoitoaluetta koskevien rajoitusten kanssa. Laissa on määritelty toimintatavat, kun käsitellään lupahakemuksia, jotka kohdistuvat näille erityisalueille.

211. Lupaviranomaisen tulee saamelaisten kotiseutualueella selvittää yhteistyössä saamelaiskäräjien, alueen paliskuntien, alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen ja hakijan kanssa malminetsintäluvan, kaivosluvan tai kullanhuuhdontaluvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat vaikutukset saamelaisten oikeudelle alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä harkita haittojen vähentämiseksi ja estämiseksi tarvittavat toimenpiteet. Edellä mainittu koskee myös sellaisia saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella toteutettavia hankkeita, joilla on huomattava merkitys saamelaisten oikeuden kannalta alkuperäiskansana.

212. Lupaviranomaisen tulee koltta-alueella pyytää lausunto kolttien kyläkokoukselta luvan mukaisesta toiminnasta kolttien elinkeinoille ja elinolosuhteille aiheutuvien vaikutusten selvittämiseksi. Lausuntomenettelystä säädetään kolttalaissa. Lupaviranomaisen tulee erityisellä poronhoitoalueella selvittää yhteistyössä alueella toimivien paliskuntien kanssa luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvat haitat poronhoidolle.

213. Kaivoslain mukaan malminetsintälupaa, kaivoslupaa ja kullanhuuhdontalupaa ei saa myöntää, jos luvan mukainen toiminta (1) yksin tai yhdessä muiden vastaavien lupien tai alueiden muiden käyttömuotojen kanssa heikentäisi saamelaisten kotiseutualueella olennaisia edellytyksiä harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja taikka muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria; (2) heikentäisi olennaisesti kolttien elinolosuhteita ja mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoja koltta-alueella; (3) aiheuttaisi erityisellä poronhoitoalueella huomattavaa haittaa poronhoidolle. Lupa voidaan kuitenkin myöntää 1 momentissa tarkoitettusta esteestä huolimatta, jos este on mahdollista poistaa lupamääräyksin.

214. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmassa on sitouduttu kaivoslainsäädännön uudistamiseen. Ohjelman mukaan uudistuksen lähtökohdana on ympäristönsuojelun tason parantaminen, kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen. Hallitusohjelman perusteella työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt kaivoslain uudistamishankkeen ja työryhmän toimikautta on jatkettu 31.12.2021 asti.

215. Apulaisoikeuskanslerin kanteluratkaisussa (OKV/8/50/2019, 3.10.2019) työ- ja elinkeinoministeriön katsottiin laiminlyöneen Saamelaiskäräjien kuulemisen kaivoslain (621/2011) muutosesityksen valmistelussa. Kaivoslain muutosesityksessä ei ollut kyse vain teknisluontoisista seikoista, vaan merkittävästä muutoksesta, jolla on ollut vaikutusta muun muassa kansalaisten osallistumisoikeuksiin sekä erityisen suuri merkitys saamelaisten elinympäristön ja alkuperäiskansaoikeuksien toteutumisen kannalta.

Suomen ja Norjan välinen rajaseutuyhteistyö ja sen esteet –selvitys

216. Valtiovarainministeriö on selvittänyt Suomen ja Norjan välisen rajaseutuyhteistyön esteitä raportissa, joka julkistettiin 14.2.2020. Selvityksen tarkoituksena oli selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja opetustoimen viranomaisten yhteistyötä sekä näitä toimialoja koskevien palvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä sekä työvoiman liikkuvuuden ja elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä Suomen ja Norjan rajaseudulla. Huomiota kiinnitettiin erityisesti saamenkielisten palvelujen järjestämistä ja saatavuutta koskeviin seikkoihin.

Työelämän monimuotoisuusohjelma

217. Suomalaisilla työmarkkinoilla esiintyy huomattavaa rekrytointisyjintää, joka kohdistuu erityisesti henkilöihin, joiden nimi viittaa taustaan Euroopan ulkopuolisista maista. Pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaan on kirjattu tavoite luoda työelämän ohjelma lisäämään työnantajien rekrytointi- ja monimuotoisuusosaamista sekä maahan muuttaneiden osaamisen tunnistamista ja kehittämistä työpaikoilla.

218. Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt tavoitteen toteuttamiseksi työelämän moninaisuutta ja inklusiivisuutta maahan muuttaneiden näkökulmasta edistävän toimenpideohjelman (suositus 21). Ohjelman tavoitteena on, että yritykset ja organisaatiot hyötyvät monimuotoisuudesta ja maahan muuttaneiden pääsy osaamistaan vastaaviin tehtäviin ja uralla eteneminen helpottuvat. Ohjelma sisältää toimenpiteitä, joiden avulla lisätään työyhteisöjen tietoisuutta monimuotoisten työyhteisöjen hyödyistä ja lisätään monimuotoisuutta ja inklusiivisuutta koskevaa osaamista työelämässä. Lisäksi se sisältää toimenpiteitä, jotka edesauttavat kehittyvän kielitaidon omaavien palkkaamista sekä maahan muuttaneiden osaamisen tunnistamista työpaikoilla.

Työsuojelu

219. Työsuojeluviranomaiset valvovat työsuojelulainsäädännön sekä työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamista kaikilla työpaikoilla. Tarkoituksena on varmistaa, että Suomessa kaikilla työntekijöillä on lailliset työehdot, työajat ja palkat. Ulkomaisen työvoiman käyttöä valvoessaan tarkastajat arvioivat työsuhteiden vähimmäisvaatimusten täyttymistä eri näkökohdista, joita ovat muun muassa yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Jos työtä teetetään kohtuuttomasti työsuojelunäkökohtia lainkaan huomioimatta tai ihmisarvoa loukkaavissa oloissa, työntekijöiden voidaan katsoa olevan ihmiskaupan uhreja. Suomessa on auttamisjärjestelmä ihmiskaupan uhreille.

220. Pimeän työn torjunta on osa kansallista ohjelmaa harmaan talouden torjumiseksi (ks. kappaleet 142-144). Työsuojeluviranomaiset antavat sekä työntekijöille että työnantajille neuvoja ja ohjeita työn terveyteen ja turvallisuuteen sekä työsuhteen ehtoihin liittyvissä kysymyksissä. Käytössä on kansallinen puhelinpalvelu, johon kirjattiin vuonna 2020 lähes 600 yhteydenottoa työsyrintään liittyvissä asioissa.

221. Syrjintää on valvottu työsuojelutarkastuksissa, joiden perusteella vuonna 2020 asetettiin 87 toimintaohjetta sekä 12 kehotusta tapauksissa, joissa oli rikottu syrjinnän kieltoa. Työsuojeluviranomaisella on lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa poliisille, jos valvonnan pohjalta on perusteltua epäillä työsyrintää. Vuoden 2019 aikana työsuojeluviranomainen teki 13 esitutkintailmoitusta epäillyistä työsyrintärikoksista. Tavallisimmat syrjintäperusteet tutkintailmoituksissa olivat terveydentila, alkuperä, kansalaisuus ja kieli.

222. Työsuojeluvalvontaa toteutetaan lähinnä työpaikkatarkastuksin. Vuonna 2020 COVID-19-tartuntatautipandemia hankaloitti tarkastusten tekemistä ja niitä suoritettiin aiempaa vähemmän, mutta kuitenkin yli 14 000.

223. Tampereen yliopiston Työsuojelurahaston hankkeessa Työssä koettu syrjintä ja myöhempi työura tarkasteltiin työsyrintän yhteyksiä työuraan sekä moniperusteista syrjintää. Eurooppalaisessa vertailussa Suomi erottui korkean työsyrintän maana.

Maahanmuuttajanaisten kotoutumis- ja kielikoulutus

224. Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste on lähes samaa tasoa suomalaistaustaisten kanssa, mutta naisten työllisyys jää lähes 20 prosenttiyksikköä suomalaistaustaisten työllisyydestä.

225. Naisten heikkoa työllisyyttä selittävät useat eri tekijät. Monilla naisilla on korkea-asteen tutkinto, mutta he eivät löydä koulutustaan vastaavaa työtä. Toisaalta myös vähän koulutettujen osuus on selvästi suurempi kuin suomalaistaustaisten naisten keskuudessa. Lisäksi maahan muuttajanaiset ovat usein perheenperustamisiässä, minkä takia kotoutumisprosessin käynnistyminen saattaa viivästyä naisten jäädessä kotiin hoitamaan lapsiaan. Kotiin jäämisen todennäköisyyttä lisää myös se, että ulkomaalaistaustaiset naiset perheellistyvät keskimäärin suomalaistaustaisia nuorempina ja saavat keskimäärin suomalaistaustaisia enemmän lapsia.

226. Naisten työllistymisen esteinä on myös rakenteellisia tekijöitä. Naiset tulevat maahan selvästi miehiä useammin perheenyhdistämisen kautta ja selvästi harvemmin työn perässä. Maahantulon syy linkittyy myös lähtömaiden yhteiskuntajärjestelmiin: naisten työllisyysaste on useimmissa lähtömaissa selvästi miehiä alhaisempi, minkä lisäksi naiset kantavat usein päävastuun lastenkasvatuksesta ja kodinhoidosta. Myös pitkät hoitovapaat sekä alle kolmivuotiaan lapsen kunnallisen varhaiskasvatuspalvelun ulkopuolisesta hoidosta maksettava lasten kotihoidon tuki voi olla

kannustinloukku erityisesti ulkomaalaistaustaisille naisille, joiden mahdollisuudet päästä hyvätuloisiin töihin ovat suomalaistaustaisia pienemmät.

227. Maahanmuuttajanaisten työllistymiseen vaikuttavat myös Suomen vahvasti sukupuolittuneet työmarkkinat. Tyypillisillä miesvaltaisilla aloilla (esimerkiksi rakennusala ja kuljetusala) riittää heikompi Suomen kielen taito, mutta naisvaltaisilla aloilla (esimerkiksi hoivatyö, monet palveluammatit) tarvitaan selvästi parempaa kielitaitoa.

228. Kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita koskevan selonteon mukaisesti toimenpiteisiin kuuluu työvoiman ulkopuolella olevien tavoittamisen vahvistamista, jotta ohjauksesta vastaavilla viranomaisilla on tieto kotoutumisen edistäviä palveluita tarvitsevista henkilöistä ja maahanmuuttajilla tieto saatavilla olevista palveluista. Keinoja ovat muun muassa tiedonsiirron parantaminen, matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapisteiden, viranomaisyhteistyön, järjestöyhteistyön ja monikielisen viestinnän hyödyntäminen naisten tavoittamisessa ja ohjauksessa (suositus 21).

229. Lasten ja perheiden palveluita kehittävässä valtionavustushankkeissa vahvistetaan ja kehitetään perheiden varhaista tukea. Osana kehittämistä huomioidaan maahanmuuttajataustaisten perheiden tarpeet, jotta heillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä varhaisen tuen piiriin (suositus 23).

Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteet sekä osaamiskeskukset

230. Osana pääministeri Marinin hallitusohjelman toimeenpanoa on tehostettu maahanmuuttajien ohjausta tukemalla maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelupisteiden vakinaistamista maahanmuuton kannalta keskeisillä paikkakunnilla. Tiedon, ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta parantamalla edistetään kotoutumisen nopeaa käynnistymistä ja ohjautumista oikeisiin palveluihin.

231. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö ovat vuodesta 2018 jakaneet valtionavustusta kunnille maahanmuuttajien osaamiskustoimintaan. Maahanmuuttajien monialaista osaamiskustoimintaa tuetaan valtionavustuksilla seitsemässä kaupungissa.

Paperittomien henkilöiden terveyspalvelut

232. Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa on kirjaus paperittomien terveydenhuoltopalveluiden laajentamisesta kiireellisistä välttämättömiin palveluihin (suositus 25 c). Sosiaali- ja terveysministeriö on keväällä 2021 käynnistänyt hankkeen, jonka tavoitteena on toimeenpanna hallitusohjelmassa olevan paperittomien henkilöiden terveydenhuoltoa koskevan kirjaus. Osana hanketta on terveydenhuollon lainsäädännön tarkentamisen lisäksi päätetty laatia selvitys paperittomien sosiaalisten oikeuksien toteutumisesta. Selvityksen jälkeen tullaan arvioimaan sitä, tuleeko sosiaali- ja terveysministeriön tarkentaa kunnille antamaansa ohjauskirjettä koskien sosiaalihuollon palveluita sekä onko mahdollisesti myös sosiaalihuoltoa koskevia lainmuutostarpeita.

233. Suomen Pakolaisapu ry on todennut, että paperittomat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa siksi, että heillä on suuri riski jäädä myös neuvola- ja lastensuojelun palveluiden ulkopuolelle. Lisäksi se toteaa, että lasten oikeus varhaiskasvatukseen ja koulunkäyntiin ei toteudu kaikissa Suomen kunnissa. Opetushallituksen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2020 kunnille tekemän kyselyn mukaan vain 2,5 prosenttia kunnista ilmoitti järjestävänsä varhaiskasvatusta paperittomille lapsille.

Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma

234. Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimiva sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) rahoittaa Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilmaa, joka toimii Vammaisfoorumi ry:n yhteydessä. Kyse on julkisella rahoituksella toimivasta järjestötoiminnasta. Hilma edistää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden maahanmuuttajien oikeuksia ja yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa. Tukikeskus tuottaa esimerkiksi sosiaaliturvaan liittyvää materiaalia useilla kielillä, antaa ohjausta ja neuvontaa sekä järjestää vertaistukitoimintaa yleisesti vammaisille maahanmuuttajille, sekä erityisesti vammaisille maahanmuuttajanaيسille.

235. Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmistunut julkaisu ”Vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteelliset esteet” kesäkuussa 2020. Selvitystyö pyrkii löytämään ja tunnistamaan niitä rakenteellisia tai lainsäädännöllisiä esteitä, jotka asettavat vammaiset henkilöt eriarvoiseen asemaan työelämäosallisuudessa. Esityksen perusteella työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt tiekarttatyön esteiden raivaamiseksi vammaisten henkilöiden työllistymiseltä.

ARTIKLA 6

Oikeusturvakeinot syrjintäasioissa

236. Oheisissa tilastoissa ovat syyttäjän ratkaisut vuosilta 2016, 2017, 2018, 2019 ja 2020 koskien syrjintää (RL 11 luku 11 §), työsyryntää (RL 47 luku 3 §) sekä kiskonnantapaista työsyryntää (RL 47 luku 3a §), joissa voi olla kyse rotuun perustuvasta syrjinnästä (suositus 9).

Taulukko 3: Syrjintä

R-asiat	1 Syyte	2 SJP	3 ETR	4 Muu ratkaisu	ETR-asiat
2016	11	3	5	1	11
2017	7	5	3	1	19
2018	11	12	4		15
2019	6	7	4		15
2020	11	5	3		7
Summa	46	32	19	2	53

R-asiat=rikosasiat, SJP= syyttämättäjättämispäätös, ETR= esitutinnan rajoittaminen

Taulukko 4: Työsyryntä

R-asiat	1 Syyte	2 SJP	3 ETR	4 Muu ratkaisu	ETR-asiat
2016	10	10	4		18
2017	6	15	4		22
2018	13	7	4	2	11
2019	9	8	3		12
2020	9	6	4	2	14
Summa	47	46	19	4	61

R-asiat=rikosasiat, SJP= syyttämättäjättämispäätös, ETR= esitutinnan rajoittaminen

Taulukko 5: Kiskonnantapainen työsyryntä

R-asiat	1 Syyte	2 SJP	3 ETR	4 Muu ratkaisu	ETR-asiat
2016	2	4	4		7
2017	1	7	2		5
2018	3	3	3		11
2019	5	4	3	1	13
2020	1	2	3		8
Summa	12	20	15	1	34

R-asiat=rikosasiat, SJP= syyttämättäjättämispäätös, ETR= esitutinnan rajoittaminen

237. Poliisi suorittaa kaikille viharikosten uhreille, kuten myös muille rikosten uhreille, EU:n rikosuhridirektiivin mukaisen suojaustarpeen arvioinnin, joilla turvataan uhrien turvallinen oikeusprosessi. Poliisi ohjaa kaikki uhrit avun piiriin, yleisemmin Rikosuhripäivystykseen, joka antaa heille yksilöllistä tukea esitutkinnan sekä koko oikeusprosessin ajaksi. Ihmiskaupan uhrit ohjataan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

238. Poliisin kuulusteltavana oleville henkilöille asemastaan riippumatta ilmoitetaan hänen oikeutensa omalla äidinkielellään tulkin välityksellä. Vapautensa menettäneen oikeudet ja velvollisuudet lomake on tämän lisäksi käännetty 20:lle eri kielelle. Poliisi on 2020 uudistanut internetsivunsa, josta saa kattavaa tietoa oikeuksistaan sekä tarkempaa tietoa poliisin toiminnasta, periaatteista sekä rikoksista.

ARTIKLA 7

A. Opetus ja koulutus

Hallitusohjelman koulutusta koskevat uudistukset

239. Hallitusohjelmassa päätetyt koulutusta koskevat tasa-arvon lisäämiseen tähtäävät uudistukset parantavat maahanmuuttajataustaisten oppijoiden oppimista ja opiskelua. Tällaisia uudistuksia ovat erityisesti oppivelvollisuuden laajentaminen, opinto-ohjauksen kehittäminen ja jatkuvan oppimisen kokonaisuuden sisällä osaamisen tunnistaminen ja aliedustettuihin ryhmiin kohdistuvat toimenpiteet.

240. Kouluksellisen tasa-arvon lisäämisen ja oppimiserojen kaventamisen kannalta keskeisiä yleislinjauksia sisältyy koulutuspoliittiseen selontekoon, joka annettiin eduskunnalle keväällä 2021. Selonteossa esitettyjen varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta, toisen asteen koulutusta sekä korkeakoulutusta koskevien toimien avulla parannetaan kaikkien nyt heikommassa asemassa olevien ryhmien oppimismahdollisuuksia ja oppimispolun sujuvuutta. Maahanmuuttajataustaisille tarvitaan lisäksi kohdennettuja toimia eri koulutusasteilla.

241. Rajavartiolaitoksessa kaikki virkamiehet suorittavat epäasiallista kohtelua ennaltaehkäisevän verkkokoulutuksen ja vastuullista työkäyttäytymistä koskevan kurssin. Rajavartiolaitoksessa on vastikään hyväksytty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2021–2022. Suunnitelmassa korostuu erityisesti ihmisten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus osana Rajavartiolaitoksen toimintaa. Virkamiesten koulutuksen osalta rotusyrjinnän vastainen koulutus sisältyy perus- ja ihmisoikeuskoulutukseen erityisesti rajavartijan peruskurssilla ja kadettikurssilla. Myös muihin virkaurakursseihin sisältyy perus- ja ihmisoikeuskoulutusta.

B. Kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus

242. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen -työryhmän, jonka toimikausi oli 9.1.-31.12.2020. Työryhmän tehtävänä oli käsitellä kulttuuripolitiikkaan, taiteen ja kulttuurin rahoitukseen, taiteilijana toimimiseen, kulttuuripalvelujen käyttöön, taiteen ja kulttuurin sisältöihin, maahanmuuttajien kotoutumiseen, eri ryhmien kohtaamiseen ja alan tutkimukseen ja tilastointiin liittyviä kysymyksiä ja tehdä niitä koskien ehdotuksia linjauksiksi ja toimenpide-ehdotuksiksi.

243. Raportti sisältää neljäkymmentä konkreettista toimenpide-ehdotusta. Ne sijoittuvat kahdeksan työryhmän tehtävänantoa heijastavan teeman ja niitä koskevan linjauksen alle: kulttuuripolitiikka, kulttuurin rahoitus, työllistyminen, ammatillinen kehittyminen, kulttuuripalvelut, kulttuurien välinen vuoropuhelu, tilastot ja tutkimus ja toimintaohjelman laatinen. Työryhmän loppuraportti on julkaistu 20.1.2020.

244. Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausryhmä, jonka tehtävänä on ollut sovittaa yhteen syksyn 2015 johtuneesta turvapaikanhakijatilanteesta ja yleisemmin kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet, julkaisi vuosina 2017 ja 2019 kaksi raporttia. Kulttuurin hallinnonalalla ensivaiheen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajien ja suomalaisten

välillä kanssakäymistä, mahdollisuuksia tutustua suomalaisten tapoihin ja kulttuuriin sekä helpottaa ja nopeuttaa taiteen ja kulttuurin avulla pääsemistä osalliseksi suomalaisesta yhteiskunnasta.

Lasten ja nuorten tietoisuus saamelaisista ja saamelaiskulttuurista

245. ”Dihtosis”-hanke on saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston ja Nuorten Akatemian yhteishanke, jonka tavoitteena on lisätä valtaväestöön kuuluvien lasten ja nuorten tietoisuutta saamelaisista ja saamelaiskulttuurista. Hankkeessa toteutetaan saamelaisaiheisia kouluvierailuita ja innostetaan kouluja ympäri Suomen käsittelemään aihetta oppitunneillaan esimerkiksi juhlistamalla vuosittain helmikuussa vietettävää saamelaisten kansallispäivää. Hankkeen aikana on toteutettu yli 160 kouluvierailua eri puolilla Suomea.

Muinaismuistolain uudistus

246. Opetus- ja kulttuuriministeriö on syksyllä 2020 käynnistänyt muinaismuistolain (295/1963) kokonaisuudistuksen, jonka määräaika on vuoden 2021 loppuun mennessä. Muinaismuistolaisissa säädetään kiinteiden muinaisjäännösten, irtainten muinaisesineiden ja laivalöytöjen suojelusta, tutkimisesta ja niihin liittyvistä menettelyistä. Muinaismuistolain uudistamisen yhteydessä otetaan huomioon saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteutuminen sekä saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana.

Venäjänkielisten osallistuminen kulttuuritoimintaan

247. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman, vuonna 2013 toimintansa aloittaneen Culturasaatiön tarkoituksena on edistää suomen venäjänkielisten väestön ja kaikkien maan muiden väestöryhmien monipuolista vuorovaikutusta sekä monialaista integraatiota parantamalla tiedonvälitystä ja hyödyntämällä ensisijaisesti kulttuuria ja dialogia. Saatiö luo Suomen venäjänkielisille mahdollisuuksia osallistua suomalaiseen kulttuuriin kielitaidosta riippumatta. Lisäksi saatiö tukee venäjänkielisten väestön kielellisen identiteetin ja kulttuurin kehittymistä Suomessa osana maan moninaista kulttuuriperintöä.

248. Cultura-saatiö on toteuttanut lukuisia kulttuuri- ja yhteiskunnallispainotteisia hankkeita sekä julkaissut useita selvityksiä Suomen venäjänkielisistä.

249. Culturalist -kaksikielinen kulttuurijulkaisu sekä Culturafest -festivaali edistävät kielellistä ja kulttuurista vuorovaikutusta. Lisäksi saatiö edustaa Suomea kahdessa kansainvälisessä hankkeessa.

250. Saatiön viranomaisten käyttöön tekemissä selvityksissä tuodaan esiin venäjänkielisten osallisuuteen ja tiedonsaantiin liittyviä kysymyksiä, mm. Helsingin venäjänkielisten osallistuminen kaupungin päätöksentekoon sekä venäjänkielisten tiedonsaantiin koronakriisin aikana.

Valtionavustukset monikulttuurisuuden tukemiseen

251. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt vuodessa 80 000 euroa uskontojen vuoropuhelun edistämiseen, yleisavustuksena järjestöille ja erityisavustuksena uskontojen vuoropuhelua edistäviin hankkeisiin vuosina 2017-2021. Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelmassa (2016) ministeriö määritteli toimenpiteet monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi sekä vihapuheen ja rasmin vastustamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore toteutti Yhdenvertainen kulttuuri -selvityksen 2016–2017. Selvityksessä vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen myönnettävistä valtionavustuksista (2017) tutkijat suosittavat, että saavutettavuuden edistäminen ja panostus asenneympäristön parantamiseen liitettäisiin laajemmin taiteen ja kulttuurin julkiseen rahoitukseen.

252. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore toteutti Avaus –tutkimuksen, jossa vuosina 2017-2020 selvitettiin ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asemaa suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä.

253. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain valtionavustuksia monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasismien vastaiseen työhön, maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen taiteen ja kulttuurin avulla sekä liikunnan yhdenvertaisuustyöhön. Monikulttuurisuuden tukemiseen tarkoitetuilla avustuksilla tuetaan kansallisten vähemmistöjen omaa kulttuuritoimintaa. Saamenkielisen kulttuurin tukemiseen sekä saamelaisjärjestöjen toimintaan osoitetaan saamelaiskäräjille jaettavaksi erillinen määräraha.

254. Taiteen edistämiskeskus on tukenut avustuksin järjestöjen ja taiteilijoiden kulttuurisen moninaisuuden edistämistä ja rasismien vastaista toimintaa vuosina 2017-2021 683 000 - 765 000 euroa vuodessa

255. Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut valtion kulttuuripolitiikan strategian vuoteen 2025. Strategian yhtenä tavoitteena on kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien tukeminen laaja-alaisesti sekä saamelaiskulttuurin aseman vahvistaminen alkuperäiskulttuurina.

256. Opetus- ja kulttuuriministeriö on jatkanut romanijärjestöjen toiminnan ja romaneihin liittyvien kansalaistoiminnan hankkeiden tukemista taiteen ja kulttuurin sekä nuorisotyön määrärahoista tavoitteenaan romanien aktiivisen kansalaisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen. Romanikielen säilymistä ja kehittymistä tuetaan myöntämällä määrärahoja romanikielen kielipesiin sekä romanikielen opetukseen omana äidinkielenä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa.

257. Karjalan Kielen Seura on toteuttanut Karjalan kielen elvytysohjelmaa vuosina 2017-2019. Itä-Suomen yliopisto jatkaa elvytysohjelman toteutusta vuosina 2021-2022. Tarkoitukseen on osoitettu yhteensä 700 000 euroa.

C. Tiedotus

Poliisin viestintämääräys

258. Poliisin 2020 uudistetun viestintämääräyksen mukaisesti poliisi noudattaa viestinnässään valtiohallinnon viestintäsuosituksia ja julkisuuslakia (6217/1999), jonka periaatteita on koottu 2019 julkaistuun poliisin julkisuuskäsikirjaan. Näiden mukaan poliisi ei viestinnässään tuo ilmi sellaista yksilöllistä tietoa, joka voi olla henkilölle haitaksi tai voi herättää epäluuloa tai vihaa henkilön edustamaa ryhmää kohtaan.

III MUUT SUOSITUKSET

Muiden sopimusten ratifiointi

Kansainvälinen yleissopimus kaikkien siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojelusta

259. Hallitus ei ole ratifioimassa siirtotyöntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta eikä näiltä osin pane täytäntöön suositusta (suositus 26). Suomen lainsäädännössä ei erotella siirtotyöntekijöitä muista maahanmuuttajista. Heitä suojaavat samat perustuslailliset oikeudet ja Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset kuin muitakin. Sosiaaliturvalainsäädännön piiriin he kuuluvat joko Suomessa työskentelyn tai asumisen perusteella. Kansallisen sosiaaliturvalainsäädännön lisäksi ulkomaalaisten työntekijöiden asemaan vaikuttavat myös Suomen tekemät sosiaaliturvasopimukset ja Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädäntö, jotka sisältävät yhdenvertaisen kohtelun velvoitteen.

ILO:n yleissopimus nro 169

260. Hallituksen esitys, kansainvälisen työjärjestön (ILO) itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen nro 169 hyväksymiseksi ja metsähallituslain muuttamiseksi annettiin eduskunnalle marraskuussa 2014 (HE 264/2014 vp). Hallituksen esitys vedettiin pois eduskunnasta tammikuussa 2019, koska se oli vanhentunut, eikä päättyvällä hallituskaudella ollut enää mahdollista valmistella uutta esitystä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Asiaan liittyen on tehty vuosien varrella laajoja selvityksiä ja valmistelua. Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti

oikeusministeriö tulee laatimaan ratifioinnin edellytyksistä muistion, jossa päivitetään tilanne muun muassa jo tapahtuneiden lainmuutosten vuoksi (suositus 26).

Pohjoismainen saamelaisopimus

261. Vuonna 2017 parafoitu pohjoismaisen saamelaisopimuksen teksti käsiteltiin Ruotsin, Norjan ja Suomen saamelaisasioista vastaavien ministereiden ja saamelaiskäräjien puheenjohtajien kokouksessa marraskuussa 2020. Kokouksen osallistujat pitivät tärkeänä edetä asiassa. Ruotsi tulee kutsumaan koolle työryhmän jatkotoimia varten. Sopimuksen mukaan saamelaiskäräjien tulee hyväksyä sopimus ennen hallitusten allekirjoitusta.

Durbanin julistuksen ja toimintaohjelman seuranta

262. Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla (suositus 27). Hallitus on laatinut muun ohella rasismin vastaisen ja hyvien väestösuhteiden edistämisen toimintaohjelman (ks. kappaleet 29-30).

Syntyperältään afrikkalaisten ihmisten kansainvälinen vuosikymmen

263. Oikeusministeriö, etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) ja ulkoministeriö järjestivät tammikuussa 2019 seminaarin afrofobiasta ja siihen liittyvästä rakenteellisesta syrjinnästä (suositus 28). Seminaari käynnisti Suomessa YK:n yleiskokouksen julistaman kansainvälisen vuosikymmenen (2015–2024) afrikkalaista alkuperää oleville ihmisille. Seminaarissa käsiteltiin rakenteellisen syrjinnän ja afrofobian kysymyksiä ja sitä, miten nämä ilmiöt vaikuttavat afrikkalaista syntyperää oleviin henkilöihin Suomessa. Seminaarikeskustelun pohjustuksena käytettiin EU:n perusoikeusviraston tutkimusta, Being Black in the EU, ja sen tuloksia Suomen osalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys afrikkalaistaustaisten kokemasta syrjinnästä

264. Yhdenvertaisuusvaltuutettu julkaisi keväällä 2020 selvityksen afrikkalaistaustaisten kokemasta syrjinnästä. Selvityksen ja siihen linkittyvien tapahtumien ja jatkotoimenpiteiden avulla yhdenvertaisuusvaltuutettu haluaa osaltaan lisätä tietoisuutta afrikkalaistaustaisten henkilöiden tilanteesta Suomessa.

265. Selvityksessä kartoitettiin etenkin työelämässä ja koulutuksessa tapahtuvaa syrjintää sekä aliraportoinnin taustalla olevia syitä. Valtaosa vastaajista on joutunut kohtaamaan syrjintää kuukausittain, viikoittain tai jopa päivittäin. Rasistista syrjintää ja häirintää kohdataan selvityksen mukaan erityisesti julkisissa kaupunkitiloissa, työelämässä tai sinne hakeuduttaessa sekä koulutuksessa. Rasistista syrjintää tapahtuu myös julkisissa palveluissa, kuten sosiaali- ja terveystalvissa. Hieman yli puolet on kokenut etnistä profiloitua poliisiin, vartijoiden tai muun turvallisuudesta vastaavan toimijan toimesta. Reilusti yli puolet vastaajista ei ole ilmoittanut kokemastaan syrjinnästä millekään viralliselle taholle. Yleisin syy syrjintäkokemusten ilmoittamatta jättämiselle on kokemus siitä, ettei se johda mihinkään.

Kansalaisyhteiskunnan kuuleminen määräaikaisraportin laadinnassa

266. Suomen yhdistetty 24.-26. määräaikaisraportti on laadittu ulkoministeriössä tiiviissä yhteistyössä eri sektoriministeriöiden ja muiden keskeisten viranomaisten kanssa. Raporttiluonnos oli julkisesti kansalaisyhteiskunnan kommentoitavana lausuntopalvelu.fi:ssa kesäkuussa 2021 (suositus 29).

Tietoisuuden lisääminen komitean loppupäätelmistä ja suosituksista

267. Ulkoministeriö antoi 15.5.2017 tiedotteen rotusyrjinnän poistamista käsittelevän komitean hyväksymistä loppupäätelmistä.

268. Suositukset käännettiin heti niiden hyväksymisen jälkeen molemmille kansalliskielille, suomeksi ja ruotsiksi, sekä myös pohjoissaameksi. Suositukset lähetettiin tiedoksi kaikkiin ministeriöihin, eduskunnalle, ylimmille laillisuusvalvojille ja erityisvaltuutetuille, korkeimpiin oikeuksiin, neuvottelukunnille, kirkkoille ja uskonnollisille yhdyskunnille, Suomen Kuntaliitolle, ihmisoikeuksiin keskittyneille tutkimusinstituuteille sekä useille vähemmistöjä edustaville elimille ja kansalaisjärjestöille. Läheteessä toivottiin, että jakelussa mukana olleet tahot jakaisivat suosituksia keskuudessaan mahdollisimman laajasti.

269. Yleissopimus ja sen suomen- ja ruotsinkieliset käännökset on julkaistu Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa (SopS 37/1970). Säädöskokoelma on saatavilla suurimmissa julkisissa kirjastoissa. Lisäksi yleissopimuksen sopimusteksti on saatavilla valtion säädöstietopankista FINLEXistä ja ulkoministeriön verkkosivuilta. Internetiä voi käyttää maksutta yleisissä kirjastoissa.

270. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevat hallituksen määräaikaisraportit ja komitean loppupäätelmät ja suositukset on julkaistu ulkoministeriön verkkosivuilla.

Perusraportti

271. Suomen hallituksen perusraportti YK:n sopimusvalvontaelimille annettiin 17.3.2020 (suositus 30).

LIITTEET

Liite I: Syrjintä Suomessa 2017-2019. Tietoraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2021:7. (englanninkielinen)

Liite II: Käännytys- ja karkotuspäätökset 2017-2021. (englanninkielinen)
